

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Kıbrıs'ta Radyoculuk ve Radyocu Kadınlar (1939-1963)

Ulvi Keser¹

Özet

Kıbrıs'ta radyo yayıncılığı her ne kadar 1950'li yıllara kadar pek de sağlıklı yapılmasa da daha önceki süreçte başlayacak şekilde radyo yayınlarına ve radyo yayıncılığına ilgi olduğu da açıktır. Özellikle İngiltere'nin Ortadoğu coğrafyasındaki bazı askeri birliklerini geri çekmesi ve bunları Kıbrıs'ta konuşlandırmasının ardından önce askeri radyo olarak kısıtlı bir çevreye yayın yapmaya başlayan radyo daha sonraki süreçte BBC'nin desteğiyle bütün Kıbrıs'a yayılacak hale gelecektir. 1930'lu yıllardan itibaren akülü radyolarla karşılaşmaya başlayan Kıbrıslı Türkler ise bu dönemde radyo istasyonlarında da görev almaya başlayacaktır ve şaşırtıcı bir şekilde İngiliz yönetimince işletilen adadaki radyo istasyonlarında görev yapanların büyük bir kısmı Kıbrıslı Türk kadınları olacaktır. 16 Ağustos 1960 tarihinde İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'la Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların imzaladığı antlaşmalar çerçevesinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ardından buradaki radyo personeli de yavaş yavaş devletin radyo istasyonunda göreve başlar. Ne yazık ki bu süreç fazla devam etmeyecek ve 21 Aralık 1963 tarihinde başlayan ve tarihe Kanlı Noel olarak geçen Rum saldırılarının ardından Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen ortadan kalkarken devletin diğer kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi radyoda çalışan Kıbrıslı Türk personel de işlerine gidemeyeceklerdir. Bu dönem Kıbrıslı Türklerin kendi radyolarını kurmak ve bütün dünyaya seslerini duyurmak için başlattıkları yeni bir sürecinde başlangıcı olur ve 28 Aralık 1963 günü Bayrak Radyosu ile zor ve kısıtlı şartlarda başlayan radyo yayınları diğer Kıbrıs Türk radyolarıyla da devam eder. Arşiv kaynakları yanında sözlü tarih çalışmalarıyla da desteklenen bu bilimsel çalışma özellikle 21 Aralık 1963 tarihine kadar Kıbrıs'ta radyoculuk ve Kıbrıslı Türk radyo personeli kadınları merceğe altına alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Radyo, BBC, CyBC, Bayrak, EOKA

Radio Broadcasting and Women in Radio in Cyprus (1939-1963)

Abstract

Although radio broadcasting in Cyprus was far from perfect up to the 1950's, it was clear that there was an interest in radio programs and broadcasting. After the British government had withdrawn British troops from the Middle East and relocated them in Cyprus, military radio broadcasting within a certain and restricted area, then enlarged the borders and started broadcasting the programmes for all the island with the support of the BBC. The Turkish Cypriots who had used battery-operated radios after 1930's started working in those above-mentioned radio stations in Cyprus. In fact, most of the Turkish Cypriot personnel there were Turkish Cypriot women. The Republic of Cyprus was founded on 16 August 1960 with the UK, Turkey, Greece as guarantors, and signed by the Turkish and Greek Cypriots. The Turkish radio personnel start working in the radio station of the newly established state. Unfortunately, the Republic of Cyprus did not last long. After the Greek Cypriot attacks against the Turkish Cypriots started on 21 December 1963 — known 'the Bloody Christmas' — like all other Turkish officials, the Turkish Cypriot personnel working in the state radio station left work, and never to go back due to security problems. This period also marked the starting point for them to establish their own radio stations and to broadcast their voices all over the world. Turkish-operated radio stations, including Bayrak Radio, made its first broadcast under difficult and restricted conditions on 28 December 1963. This study will focus on the radio broadcasting in Cyprus up to 21st December 1963, with a particular focus on the female Turkish Cypriot radio personnel.

Key words: Cyprus, Radio, BBC, CyBC, Bayrak Radio, EOKA

---

¹ Prof. Dr., Girne Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dekanı, e-posta: ulvi.keser@gmail.com

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Giriş

Kıbrıs'ta özellikle 1 Nisan 1955 sonrasında ortaya çıkan toplumsal çatışmalar ve ardından yaşanan gerginlikler 16 Ağustos 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasına rağmen son bulmayacaktır. Cumhuriyetin silahlı Rumların Aralık ayında başlattıkları saldırılarla yıkılmasının ardından devletin resmi radyo istasyonu olan Cyprus Broadcasting Corporation'da çalışan Kıbrıslı Türk radyocular da buradan ayrılmak ve adanın güvenli bölgelerine göç etmek zorunda kalırlar. 25 Aralık 1963 günü radyocuların ifadesiyle “havaya çıkan” Bayrak Radyosu da bu anlamda bir dönüm noktası oluşturur. İkinci Dünya Savaşı sürecinde ilk defa gerçek anlamda radyoyla tanışan Kıbrıs'ta daha sonraki süreçte adada bulunan İngiliz askeri üsleri kanalıyla küçük çaplı da olsa radyo yayınları yapılmaya başlanır. 1950'li yıllara gelindiğinde bu radyo yayınları yerini İngilizlerin sivil radyo yayınlarına bırakacaktır. Bu bağlamda Kıbrıs'ta radyo tarihi aşağıdaki şekilde kronolojik bir liste halinde sunulabilir;

- 1- İkinci Dünya Savaşı süreci askeri radyo yayınları
- 2- 1950'li yıllarda başlayan İngilizlere ait “sivil” radyo yayınları
- 3- 16 Ağustos 1960 sonrasında Kıbrıs Cumhuriyeti radyo yayınları
- 4- 25 Aralık 1963 sonrasında Kıbrıs Türk radyo istasyonları ve yayınları

Bütün bu süreçte Kıbrıslı Türk kadın çalışanları teknisyen, yayıncı, programcı, spiker, haber yorumcu vb. olarak görmek mümkündür. Bu araştırma kapsamında Kıbrıs adasında kısaca radyo tarihine değinildikten sonra İkinci Dünya Savaşı'nın ardından önce İngiliz askeri radyo istasyonlarında, sonra İngiliz yönetimi, ardından Kıbrıs Cumhuriyeti sürecinde adadaki radyo yayıncılığına değinilecek ve 21 Aralık 1963 tarihinde tamamlanana kadar Kıbrıslı Türk kadın radyocuların bu radyo istasyonlarındaki safahatları da mercek altına alınacaktır.

Kıbrıs'ta İlk Radyo Yayınlarının Duyulması

1914-1918 sürecinde yaşanan Birinci Dünya Savaşı sonrasında radyo yayınlarıyla tanışmaya başlayan insanlar arasına adada yaşayanlar ise ancak 1929 Ekonomik Krizi sonrasında dâhil olacaklardır. Bu süreçte Kıbrıs'ta sayılı radyo olmakla beraber Kıbrıslı Türkler ve Rumlara hizmet veren bir radyo istasyonu ise söz konusu değildir. Bu süreç yaklaşık 10 yıl daha devam edecek ve radyo gerçek anlamda 1930'lu yılların sonunda adada kendisini gösterecektir. Bununla birlikte 1926 senesinde Kıbrıs'ta Mehmet Nuri Özkan'ın Söz gazetesinde Kıbrıs'ta “Mösyö Lang” isimli bir elektrik mühendisinin radyo-telsiz telefonu yaptığı konusunda bir haber vardır.²

Kıbrıs'a henüz radyo gelmeden önce bir radyo istasyonunda çalışan Kıbrıslı Türkler de bulunmaktadır ve Dr. Fikret Rassim ise İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği süreçte

² Hamid Orundalı'nın 21 Mayıs 1927 tarihli *Söz* gazetesindeki yazısından aktaran Meral Demiryürek, *Larnaka Mektubu; Mütefekkir*, (İstanbul: Akademik Kitaplar Yay., 2010), s. 156.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Londra’da tıp eğitimi aldığı dönemde BBC’de görev yapmış ve radyo yayınına çıkmış ilk Kıbrıslı Türk olarak bilinmektedir.³

Özellikle 1930 sonrasında adada tek tük de olsa elektrikle çalışan radyoların bulunduğu bilinmektedir. Örneğin Serdarlı köyünde Ahmet Zaimoğlu 10 Kasım 1938 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk’ün ölümüyle ilgili haberleri radyodan dinlediklerini hatırladığını belirtmektedir.⁴ Aynı günlerde İngiltere’nin Atina Büyükelçisi Sir Michael Palairt ise Almanların Rumca yaptıkları propaganda faaliyetleri karşısında özellikle Kıbrıslı Rumların ve Yunanların moral değerlerini ayakta tutmak ve müttefiklerle beraber savaşa girme konusunda cesaretlendirilmeleri amacıyla adanın Yunanistan’a verilmesini teklif eder; ancak bu teklif İngiltere hükümeti tarafından derhal reddedilir. 1939 yılından itibaren İngiltere BBC vasıtasıyla Yunanistan ve Kıbrıs’a yönelik Yunanca yayınlar yapmaya başlar. Böylece her iki bölgede İngiltere’ye yönelik sempatik bir yaklaşım sağlamaya çalışan ve savaşa ilgili propaganda çalışmalarına devam eden İngiltere karşısında Almanya da boş durmaz ve Polonya’da Breslau denilen yerden doğrudan Rumlara yönelik İngiltere karşıtı yayınlara başlar.⁵

BBC yayınlarının Kıbrıslı Rumlar üzerinde fazla bir etkisinin görülmemesi üzerine özellikle “yorgunluktan erken yatmak zorunda kalan köylülere”⁶ yönelik olarak yayınların 20.10’da sunulacak olan Yunanca haberlere göre yeniden programlanması da düşünülür. Emir Ali Başar ise anılarında radyonun getirildiği ilk tarih olarak 1938’i işaret eder; ancak bu tarihin radyonun köye mi yoksa Kıbrıs adasına mı gelişiyile ilgili olduğu konusunda açıklama yapmaz.⁷ Aynı sıkıntılı süreci yaşayanlardan birisi de halen Kıbrıs TMT Mücahitler Derneği Başkanlığı görevini yürüten 1936 Akıncılar doğumlu Yılmaz Bora olacaktır.⁸

Bu dönemde öncelikle fakir halk tabakasına, özellikle de köylüye, esnafa ve işçi sınıfına hitap etmek üzere kurulan Kıbrıs’taki radyo yayınlarının istenilen ölçüde etkili olabilmesi için insanların radyo cihazına sahip olmaları gerektiğinden İngilizler de bir dizi tedbir alma gereği duyarlar ve ilk etapta Gümrük Kanunu’nda değişiklik yaparak 6 Sterlin ’den aşağı değeri olan radyo cihazlarının adaya gümrük ödenmeden girmesi sağlanır.⁹ Ayrıca radyo cihazı

³ Servet Sami Dedeçay, *Dr. Fikret Rassim (1910-1998)*, (Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., 1998), s. 29.

⁴ Zeki Akçam, *Serdarlı, (Çatoz) Köyü Monografisi ve Ağzı*, (İstanbul: Hiperyayın Yay., 2017), s. 326.

⁵ William Mallinson, *Cyprus; A Modern History*, (London: I. B. Tauris Publications, 2005), s. 212. Tabitha Morgan, *Sweet and Bitter Island: A History of the British in Cyprus*, (London: I. B. Tauris Publications, 2010), s. 150.

⁶ Morgan, *a.g.e.*, s. 151.

⁷ Emir Ali Başar, *Anılarım*, (Lefkoşa: Ateş Matbaacılık, 2017), s. 19.

⁸ Yılmaz Bora’dan aktaran Mustafa Yeniasır, Kenan Kalay ve Emir H. Yemenicioğlu, *Lefkoşa Sancağı*, (Yayımlanmamış Askeri Günce), Lefkoşa, s. 131-134

⁹ Özen Çatal, *Canbulat Radio as an Alternative Radio Station*, DAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Mağusa, 2003, s. 86.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

ithalatçılarıyla yapılan görüşmelerde adaya getirilmesi planlanan ve değeri 6-10 sterlin arasında olması düşünülen cihazlarla ilgili olarak kar oranlarının olabildiğince alt dilimde tutulması yönünde mutabakat sağlanır. Bu durum radyo cihazı sayısına da doğrudan yansır ve 1951-1952 döneminde radyo ruhsatı sayısında %33 gibi radikal bir artış söz konusu olur. Bu ilk radyo yayınları kısıtlı da olsa Kıbrıs Türkleri tarafından da ilgiyle takip edilmektedir.¹⁰

Öte yandan dünyayı yakıp yıkan İkinci Dünya Savaşı döneminde de Kıbrıs savaşın kaçınılmaz sonucu olarak savaş ekonomisi, enflasyon, karaborsa, yokluklar, karne uygulamaları, işsizlik ve pahalılık gibi sorunlarla boğuşmaktadır. Bu süreç insanların kaçınılmaz olarak askere yazılmaları ve İngiltere adına dünyanın farklı cephelerinde savaşmaları ya da esir düşmeleri anlamına gelmektedir.¹¹

İkinci Dünya Savaşı ve Kıbrıs'ta Radyo

Okuluyla gittiği İngiltere'deki günlerini tamamlayarak Kıbrıs'a dönen Rauf R. Denктаş da 1939 yılıyla birlikte savaşın acı yüzünü ve etkilerini hissedenerler arasındadır.¹² Savaşın askerî olmasa da sosyal boyutu esasında adada yaşayan herkes açısından son derece olumlu bir görüntü çizmeye başlar. Özellikle 1931 Rum isyanı sonrasında iyiden iyiye gerilmeye başlayan Kıbrıslı Türklerle Rumlar arasındaki ilişkiler Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk ilişkileri çerçevesinde yerini yumuşamaya bırakır. Bu durumdan karlı çıkan ve istifade eden ise yine İngiltere olur. Böylece adada askere alımların başlatılması için de düğmeye basılır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber acilen asker ihtiyacıyla karşılaşan İngiltere bu açığını kapatabilmek için Kıbrıs'ta da asker almaya hız verir.¹³

Özellikle 1939 yılında Kıbrıs'ta yaşayan insanların genellikle tarıma dayalı bir ekonomik güce bağlı kaldıkları, tarım alanında ön plana çıkan ürünlerin ise bağcılık ve buna bağlı olarak üzümçülük ve şarapçılık olduğu, ayrıca zeytincilik yapıldığı da görülür. Bu dönemde Kıbrıs'ta sanayi bağlamında neredeyse hiçbir ciddi yatırım söz konusu değildir. Buna karşılık karşılaşılan görüntü yokluk, hayat pahalılığı, karaborsa, işsizlik ve karamsarlıktır.¹⁴ İnsanlar karaborsadan bıkip usanmış durumdadır; ancak adada faaliyet gösteren İngiliz gizli ajanlarına göre karaborsayı normal ve düzenli iş olarak görenlerin sayısı da bir hayli fazladır.¹⁵ İngiliz yönetimi ise savaş nedeniyle ortaya çıkan ekonomideki olumsuz tablo, hayat pahalılığı ve karaborsa nedeniyle memurlara yönelik bir iyileştirme programını yürürlüğe koyar. Buna göre senelik 30 liraya kadar maaş alan memurlara 12 lira, 30 liradan

¹⁰ Çatal, *a.g.t.*, s. 86.

¹¹ Arslan Mengüç, *Ben Tiremeşeli Mehmet Ali*, (Lefkoşa, 2013), s. 9.

¹² Rauf R. Denктаş, *Karkot Deresi*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2005), s. 28-30.

¹³ Bilal Halil Denizal'dan aktaran Fikret Demirağ, *Şu Müthiş Savaş Yılları*, (Lefkoşa: Kültür Yay., 1999), s. 9.

¹⁴ *Halkın Sesi*, 31 Mart 1942.

¹⁵ Panagiotis Dimitrakis, "The Special Operations Executive and Cyprus in the Second World War", *Middle Eastern Studies*, Volume 45, No 2, (Mart 2009), s. 318.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

yukarı ve 60 liraya kadar maaş alanlara 18 lira, 60 liradan yukarı ve 180 liraya kadar maaş alanlara 24 lira, 180 liradan 204 liraya kadar maaş alanlara da maaşlarını 204 liraya tamamlayacak oranda ikramiye verilecektir.¹⁶

Adaya 1957 yılında da Kıbrıs Valisi olarak gelen ve daha önce de İkinci Dünya Savaşı sürecinde aynı şekilde adada görev yapan Sir Hugh Foot ise özellikle 1943-1945 döneminde adanın durumunu “...Yunanistan hala Alman işgalinde ve Türkiye de tarafsız pozisyonunu korurken Kıbrıs’taki Türklerle Rumlar nefes alabilecek bir durumdaydılar. Bizimle çalışmaktan ve savaşın neden olduğu yokluklara karşı birlikte mücadele etmekten ve günlük koşuşturmaların içinde pratik tedbirler almaktan memnundular...”¹⁷ diyerek ifade eder. İngiliz ordusunda katırcı olarak görev yapan Kıbrıslı Türkler arasında Bayrak Radyosu’na ve Anamur’da tesis edilen Kıbrıs’ın Sesi Radyosu’na da uzun yıllar hizmet edecek olan merhum Hasan Fehmi yanında merhum Hüseyin Hes¹⁸ de vardır.¹⁹

BBC’nin Strand’da bulunan Bush House’dan yapılan Yunanca yayınları ve özellikle Kıbrıslı Rumlara yönelik faaliyetleri burada çalışan ve kendilerini “ince zevkli ve kaliteli Atinalılar”²⁰ olarak nitelendiren Yunanlar tarafından yapılmaktadır ve onların derdi “Yunan köylüler” veya “basit, sıradan insanlar” olarak değerlendirdikleri Kıbrıslı Rumlar değildir. Tam da savaşın ortasında böyle bir durumla karşılaşılması ve radyoda çalışanların kendilerini adeta üstün ırk gibi görmeleri ise İngilizler tarafından kabul edilebilecek bir durum değildir. Bu arada İngiltere-Kıbrıs arasında posta haberleşmesinin neredeyse durma noktasına gelmesi ise insanların haber alabilecekleri tek kaynak olarak radyoya bağlanmalarına da neden olacaktır. Gazeteler de haber kaynağı olarak radyoyu kullanmaktadır ve bu durum Kıbrıs’ta insanlara “Herkes kendisini dinleterek günün saatlerini harcatan radyo çok can sıkıcı.”²¹ dedirtir. İkinci Dünya Savaşı süreci adada yokluk, karaborsa, ekonomik çöküş, katırcı olarak İngiliz ordusuna kaydolan ve neredeyse dünyanın dört bir yanındaki cephelede savaşa giden insanların memleket hasretiyle ve fakirlikle yoğrulacaktır. Ocak-Şubat 1940 sürecinde kısa dalgadan Yunanca yayın yapan Nazi Propaganda Radyosu ise İngiltere’nin bu yaklaşımını yumuşak karın olarak nitelendirir ve Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumların bu şekilde askere

¹⁶ *Halkın Sesi*, 25 Mart 1942.

¹⁷ Hugh Foot, *A Start in Freedom*, (London: Hodder and Stoughton, 1964), s. 143-144.

¹⁸ Hüseyin Hes, 16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan’ın üçlü garantörlüğünde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’ni yıkmaya yönelik olarak harekete geçen ve Enosis rüyasına gerçekleştirerek Megali İdea doğrultusunda adayı Yunanistan’a ilhak etmek isteyen Rumların Türklere karşı baskı, yıldırma ve tedhiş hareketlerine başlaması sonrasında Türkiye’nin en güney noktası olan Anamur’da kurulan ve Anamurlular tarafından Anamur’un Sesi Radyosu olarak bilinen Mücahit Radyosu’nda da uzun yıllar görev alır.

¹⁹ CY/23045 sicil numaralı Hasan Fehmi’den aktaran Mehmet Ali İzmen, *İkinci Dünya Savaşı ve Kıbrıslıların Katkısı*, (Ankara, 2005), s. 72.

²⁰ Mallinson, *a.g.e.*, s. 214.

²¹ Mallinson, *a.g.e.*, s. 217.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

alınmalarını “ancak katırcı ve köle olmaya uygun” şeklinde değerlendirir ve bunu kaşımaya devam eder.²²

Abdullah Acar da iletişim ve radyoculuk konusunda daha çocukluğundan itibaren çalışmaya başlayanlar arasındadır.²³ Lefke Sancak Radyosu ile Bayrak Radyosu’na uzun yıllar hizmet eden merhum Hüseyin Kanatlı da adadaki karartma gecelerini ve radyoyu anılarında yaşatanlar arasındadır. Evlerde ve işyerlerinde uygulanan karartma tedbirlerine ilaveten ayrıca pencerelere ışık sızmasını engellemeye yönelik olarak siyah perdeler takılır.²⁴ İkinci Dünya Savaşı’nın devam ettiği günlerde radyo başına toplananlar arasında Poli’de o günleri yaşayan Arif Feridun da vardır.²⁵ İkinci Dünya Savaşı’nın devam ettiği günler Kıbrıs adasını savaş ekonomisi bağlamında ciddi sıkıntılara sokarken radyo yayıncılığı da yavaş yavaş hayatın içinde kendine yer bulmaya başlamıştır.²⁶ Bütün bunlara ilaveten hemen bütün devlet dairelerinde sığınaklar tesis edilerek siren sistemleri ve sivil savunma ekipleri devreye sokulur.²⁷ Savaşın ağır hasarının tam anlamıyla hayatın her alanında gösterdiği bu dönemde Kıbrıs’ta sosyal hayat ise düşünüldüğünden çok daha basittir.²⁸

Savaş Sonrası Dönemde Kıbrıs ve Radyo

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bütün dünyada olduğu üzere Kıbrıs’ta da radyoculuk ve radyo haberlerinin ilgiyle takip edilmesi söz konusudur. Ancak adadaki radyoların neredeyse tamamı ada dışından gelen radyo yayınlarını takip etmeye yönelik olduğundan, ayrıca arz-talep dengesi içinde radyo cihazı hala son derece popüler ve pahalı bir cihaz pozisyonunda bulunduğu için özellikle fakir ve orta halli ailelerin evlerinde bulunması söz konusu değildir. Sadece varlıklı aileler ve sonraki süreçte de bazı köylerde köylülerin ortak kullandıkları köy odası veya köy kahvesi gibi yerlerde radyo cihazı bulunmaktadır.²⁹

Kıbrıs adasında İkinci Dünya Savaşı’nın ardından 1950’li yıllara kadar henüz neredeyse hiç radyonun olmadığı pek çok köy de söz konusudur.³⁰ İletişim konusunda atılımlar yaşanmasına rağmen henüz insanların evlerinde yaygın bir şekilde radyo bulunması söz konusu değildir. Bu dönemde radyo sahibi şanslı ailelerden birisi de şair Özden Nazım

²² TNA CO 323/1787’den aktaran Morgan, *a.g.e.*, s. 146.

²³ Abdullah Acar’la 8 Nisan 2017 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

²⁴ Hüseyin Kanatlı, *a.g.e.*, s. 52-53.

²⁵ Arif Feridun, *Unutulmasın Diye*, (Lefkoşa: Kitap Matbaacılık, 2011), s. 39, 90.

²⁶ Nevzat Yalçın, “Köyde İlk Radyolar”, *Modern Kıbrıslı Türk Edebiyatından Anı ve Gezi Yazıları*, Editör Mehmet Yaşın, (Lefkoşa: Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı Yay., 2007), s. 55-56.

²⁷ Hüseyin Özdemir, *Kıbrıs’ta 60 Yıl*, (İzmir: Volkan Yay., 1997), s. 39.

²⁸ Okan Dağlı, *Medeniyetlerin Kesiştiği Kent Mağusa*, (Lefkoşa: Havadis Yay., 2015), s. 79-80

²⁹ TMT Limasol Sancaktarı ve Limasol Hastanesi Başhekimi Dr. Aytan Berkalp ile 12 Kasım 2013 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

³⁰ İsmail Bozkurt, *Beştulum’dan Zirköy’e; Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği 1940-1963*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay., 2018), s. 231-232.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Osmancık Selenge'nin ailesidir.³¹ Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kıbrıs adası savaş ekonomisinin yarattığı yıkımla da uğraşmaktadır ve insanların radyo sahibi olabilmeleri parmakla gösterilmelerine neden olacak türden bir ayrıcalıktır.³²

Savaşın bitmesinin ardından Kıbrıs'ta sadece 18 radyo tamircisi vardır. İşsizlik, hayat pahalılığı, ekonomik kriz ve yokluklarla boğuşan halk tabakalarının bir ölçüde de olsa radyo yayınlarıyla alakadar olması ve asıl sıkıntılardan uzaklaşabilmesi maksadıyla adada yaşayanların radyo alabilmeleri teşvik edilir ve yapılan hukuki düzenlemelerin ardından fiyatı 6 İngiliz Lirası'ndan daha düşük olan radyoların Kıbrıs'a gümrük ödemedi getirilmesinin de önü açılmış olur. Bunun dışında Kıbrıs'ta radyo cihazı satmakta olan firmalarla da görüşülerek daha yüksek maliyetli radyo cihazlarında fiyatlara uygulanan kar marjlarının mümkün olduğunca düşük tutulması ve herkesin istediği radyoyu alabilmesi için de ithalatçılarla bir anlaşmaya da gidilir. Durum böyle olunca alınan tedbirler kendisini hemen gösterir ve 1951-1952 sürecinde iletişim dairesinden alınan radyo ruhsatı sayısı %33 artar. Bugünkü teknolojiyle hiçbir şekilde mukayese edilemeyecek olsa da radyo almak için çabalayanlar arasında kaçınılmaz olarak Kıbrıslı Türkler de vardır. Savaşın ağır hasarının tam anlamıyla hayatın her alanında gösterdiği bu dönemde Kıbrıs'ta sosyal hayat ise elektrik, radyo, televizyon yayınlarının olmaması nedeniyle düşünüldüğünden çok daha basittir.³³

FBS ve CBS Yayınlarının Başlaması

Adada resmi kayıtlara geçmiş ilk radyo savaşın hemen ardından Filistin cephesinden getirilerek Kıbrıs'ta bugün Agrotur ve Dikelya Özerk Askeri Üsleri olarak bilinen İngiltere'ye ait askeri bölgelerde öncelikle İngiliz askeri personeli için tesis edilen ve kısaca CFBS (Cyprus Forces Broadcasting Service/Kıbrıs Askeri Radyo Servisi) olarak bilinen ve daha sonraki süreçte de FBS (Forces Broadcasting Service) şeklinde anılan radyo istasyonudur.

Bu radyo istasyonu daha sonra ve özellikle Ekim 1948 tarihinden itibaren artık İsrail olarak bilinen topraklardaki bütün İngiliz askeri gücünün Kıbrıs'a nakledilmesinin ardından³⁴ Lefkoşa'nın Lakademya köyünde yayınlara başlar. Radyo doğrudan askeri personele yönelik olarak çalışmaya başlamış ve şüphesiz çalışma ilkesi olarak da BBC'nin faaliyetleri esas alınmıştır. İlk etapta İngiliz askeri personeline yönelik programlara yapmaya başlayan radyo istasyonu daha sonra Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlara yönelik de İngilizce programlar

³¹ Servet Sami Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı sayesinde Dinsel Mutaassıplıktan Stırılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullenışı*, Cilt III, (Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., 2010), s. 74-75.

³² Ayla Haşmet, "Üner Ulutuğ'un Kıbrıs Türk Tiyatrosuna Katkıları", (Editör Prof. Dr. Naciye Dorathı), *VII. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazi Mağusa, KKTC, s. 69.

³³ Dağlı, *a.g.e.*, s. 79-80

³⁴ 17 Eylül 1964 tarihinden itibaren Forces Broadcasting Service (FBS) yeniden yapılanmaya giderek BFBS haline gelir ve Larnaka'daki Dikelya İngiliz üslerinden havaya çıkmaya başlar. <http://www.overlandstorage.com/pdfs/bfbs.pdf>

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

yapar. 1949 yılına gelindiğinde radyo haftada iki sefer ve sadece 30 dakikalık Türkçe ve Rumca programlar da yapmaya başlamıştır. Bu programların ana hedefi ise özellikle İkinci Dünya Savaşı sürecinde İngiliz ordusunda görev yapan ve cephe gerisinde katırlarla lojistik malzeme taşıyan, şoförlük, terzilik, aşçılık ya da telefon operatörlüğü gibi görevlerde bulunan ve kısaca “Katırcılar” şeklinde isimlendirilen insanlar ve aileleri olmuştur.³⁵

Radyo istasyonu bu yayınların dışında “Cyprus Forces Radio Times” isimli ağırlıklı olarak radyo programlarının yayımlandığı, ayrıca çeşitli spor, eğlence, alışveriş, müzik, kültür ve magazin haberlerinin de bulunduğu dergi/bülten çıkartır. Söz konusu dergi/bülten daha sonraki süreçte ve 1 Ocak 1956 tarihinden itibaren haftalık olarak “Radio Cyprus; Organ of the Cyprus Broadcasting Service” adıyla İngilizce-Türkçe ve Rumca olmak üzere üç dilli olarak yayımlanmaya devam edecektir.³⁶

Böylece bu askeri radyo kanalı adadaki İngiliz askeri personeli yanında 16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’nin de eşit iki ortağı olan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlara da kısıtlı da olsa yayınlarıyla destek olmaktadır. 16 Ağustos 1960 tarihine gelindiğinde bu askeri radyo istasyonu bir kere daha nakledilir ve Lakadamyia’dan Dikelya’daki İngiliz askeri bölgesine taşınır. Bu radyo istasyonu kısıtlı da olsa Türkler ve Rumların da gönlünü hoş etmek amacıyla yayınlar yapmaktadır; ancak asıl gaye İngiltere’nin bölgedeki psikolojik algı operasyonları ve çeşitli propaganda faaliyetlerine yönelik olarak Basın Bilgi Bürosu (Press Information Office) yanında intelijans unsurları tarafından hazırlanan programları da servis etmektir. Söz konusu bu servis yayınlarına 16 Ağustos 1960 tarihine kadar devam etmekle birlikte bu tarihten sonra farklı kimliklerle de aynı şekilde faaliyetlerine devam etmişlerdir.³⁷

Kıbrıs’ta Radyo Yayınları ve Şule Örfi

Bu süreçte karşımıza çıkan önemli isimlerden birisi de Şule Süha Örfi olacaktır. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından ve tamamen İngiliz resmi radyo kanalı BBC örnek alınarak kurulan ve Cyprus Broadcasting Service (CBS) olarak adlandırılan radyoda spiker olarak görevlendirilecek olanlar ciddi anlamda bir eleme ve tecrübe sürecinin ardından mikrofon başına alınmaktadır. Bu radyoda ilk göreve başlayan Kıbrıslı Türkler arasında Şule Örfi (Süha) de bulunmaktadır.³⁸

Daha sonraki süreçte Şule Örfi’yle hayatını birleştirecek olan 1925 Lefkoşa doğumlu Hakkı Süha Bey, Lefkoşa Türk Lisesi mezunudur. 1942-1950 sürecinde Halkın Sesi gazetesinde muhabir, yazar ve tercüman olarak görev yaptıktan sonra 1950 yılında burslu

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ulvi Keser, *İkinci Dünya Savaşı ve İngiliz Ordusunda Katırcılar*, (İstanbul: IQ Yay., 2007).

³⁶ Söz konusu dergilerin örnekleri KTMA’da görülebilir.

³⁷ Ahmet Tolgay, *Naftalin Kokulu Kıbrıs*, (Lefkoşa: Cypri-Cola Evsu Yay., 2011), s. 143-145.

³⁸ Sanem Koç, a.g.m., s.10. Şule Örfi 11 Kasım 2020 tarihinde Lefkoşa’da vefat etmiştir.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

olarak gazetecilik eğitimi almak üzere İngiltere'ye gider. 1952 yılından itibaren Kıbrıs Radyo-Yayın Korporasyonu'nda görev yapmaya başlayan Süha 1954 yılında radyonun haberler bölümünde editör olarak göreve başlar. Daha sonra haberler bölümü amirliğine getirilen Süha burada 21 Aralık 1963 tarihine kadar çalışır. 25 Aralık 1963 tarihinden itibaren bu görevine Bayrak Radyosu'nda devam eden Hakkı Süha 25 Şubat 1965 tarihinde de Bayrak Radyosu müdürlüğüne getirilir.³⁹

Bu süreçte İngiltere tarafından Lakademya'da faaliyete başlayan ve 1950'de bir yangın sonrasında hizmet veremez hale geldiğinden Lefkoşa'ya taşınıp Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Sarayı civarında tekrar faaliyete geçen istasyonda görev yapan Kıbrıslı Türkler arasında Akile Işın da vardır. 4 Kasım 1925 tarihinde Pınarbaşı'da doğan Akile Işın'ın babası köyün varlıklı insanlarından Nihat Menteş, annesi de Nazif Hanım'dır. Annesi 2,5 yaşındayken vefat ettiğinden babaannesi tarafından yetiştirilen Akile Işın babaannesini de bir kaza sonrasında kaybedince amcasının yanına gelir. İngiltere'de Cambridge'de burslu devam ettiği eğitim hayatının ardından Kıbrıs'a dönen Akile Işın adadaki ilk Türk Kız Koleji'ni de kurar. İngilizlere ait bu radyoda çeşitli hizmetler veren söz konusu Kıbrıslı Türk radyocu kadın 25 Aralık 1963 tarihinde Bayrak Radyosu'nun ilk yayınına başlamasının ardından Lefkoşa'da söz konusu Türk radyosunda da çalışmaya başlayacaktır.⁴⁰

1956 yılında Diş Hekimi Osman Işın'la evlenir. Kıbrıs'taki olaylardan sonra Londra'ya yerleşirler. Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi ve İngiltere Türk Kadınları Yardım Derneğinin kuruluşunda da görev alan Akile Işın 2015 yılında 90. yaşını kutlar; ancak Akile Işın maalesef 27 Ocak 2021 günü Londra'da hayatını kaybedecektir. Bu askeri radyoda görev alanlar arasında Lefkoşa'da "Terzi Hoca" adıyla anılan ve tiyatro konusunda ciddi yetenekleri olduğu ileri sürülen Mustafa Naim Aytaçoğlu da bulunmaktadır.⁴¹

Bu radyoda görev yapanlardan birisi de bulunan Reşad Kâzım (Işınay)'dır. Lefkoşa, 1919 doğumlu olan Reşad Kazım kaleme aldığı edebi yazılarda genellikle Ferhad Can mahlasını kullanmayı tercih etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hem ilkokul öğretmeni olarak hem de 1952 senesinde Kıbrıs'ta İngilizler tarafından bir radyo istasyonunun kurulmasından sonra Kıbrıs Radyo-Yayın Korporasyonu'nda çalışırken Kıbrıs Türk toplumunun haklarını savunmak için çaba harcamış, bu çizgide yazılar kaleme almış, İngiliz baskı ve sansüründen kurtulabilmek için farklı isimler kullanmıştır. 1979 yılında Bayrak Radyosu'ndan emekli olan Reşad Kazım aynı dönemde Halkın Sesi gazetesinde de pek çok makaleye imza atmış edebi bir kişiliktir.⁴²

³⁹ Sanem Koç, a.g.m., s.10.

⁴⁰ *Star Kıbrıs*, 9 Kasım 2015.

⁴¹ Turhan Korun'dan aktaran *Poli*, 21 Ekim 2012, s. 8

⁴² Reşad Kazım, "Kurtuluş Savaşı'nda Kıbrıslılar", Kıbrıs Bülteni, Sayı 6, Cilt 4, Haziran 1981, İstanbul, s.6.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Öte yandan 1950 yılında her 37 kişiye bir radyo düşerken 1952’de bu sayı 27 kişi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1946 yılında hazırlanan 10 Yıllık Kalkınma Planı doğrultusunda adada bir radyo-televizyon istasyonu kurulması her ne kadar düşünülmüş olsa da gerek savaş sonrası hayat pahalılığı ve yüksek enflasyon ve gerekse savaşın ağır tahribatı nedeniyle bunun gerçekleşme ihtimali neredeyse hiç olmayacakmış gibi görünmektedir.⁴³

Kıbrıs’ta böylece ilk radyo istasyonu askeri amaçlara yönelik olarak 1948 senesinde tesis edilirken hemen iki yıl sonrasında daha da gelişmiş, askeri amaçların dışında da hizmet verebilecek türden bir radyo istasyonu kurulması yönünde çalışmalara hız verilir ve altyapının düzenlenmesi kararlaştırılır. İlginçtir ki bunca hazırlıklar yapılmasına rağmen adadaki İngiliz yönetimi bütün bu hazırlıkları ve yapılan onca düzenlemeleri dikkate almaz ve 1951 yılında gündeme getirilen on yıllık kalkınma planının içerisine bunları dâhil etmez. Adadaki kamuoyunun çok sert tepki gösterdiği bu durumun ardından İngiltere bir kere daha kolları sıvar ve ilk etapta 193.000 İngiliz Lirası civarında bir tahsisat hazırlar ve bunun 85.000 liralık kısmını da sadece radyo altyapısı için harcar.⁴⁴

1951 senesinden itibaren hızını arttıran İngiliz yönetimi radyo istasyonu ile ilgili teknik altyapı ve buralarda görev yapacak teknik elemanın yetiştirilmesi konusunda da çalışmalar başlatır.⁴⁵ İngilizlerin özellikle Kıbrıs’ta görev yapan memurları ve askeri personeli için yayın hayatına geçirdiği bu radyo istasyonu EOKA’nın faaliyete geçtiği 1955 yılında ise Rumca ve Türkçe yayınlara ağırlık verirken İngilizce yayın saatlerinin artırılması yönünde bir çabanın içine girmez.⁴⁶ Bunda şüphesiz İngilizce yayınların herkese hitap etmesi ve yayın saatlerinin de yeterli olması büyük etkindir.

Fevziye Hulusi ve Radyoculuk

Bu radyoda görev yapan, çeşitli temsiller gerçekleştiren, dinleyicilere masallar okuyup şiirler dinleten Feyziye Hulusi de radyoculuğu “...Radyoculuk çok heyecan verici. İnsanları masallarla uyuturduk, çocuklara eğitici programlar yapardık. Televizyonculuktan daha zevkli ve daha zor. Yaratıcılık gerektirir. Bugün niye televizyon tercih ediliyor hayret ediyorum...”⁴⁷ diyerek ifade eder. 21 Aralık 1963 sonrasında Dr. Fazıl Küçük’ün garajında deneme yayınlarına başlayan Bayrak Radyosu’nda Üner Ulutuğ’la birlikte halkın moral ve motivasyon seviyesini yüksek tutacak şiirler okuyan ve Bayrak Radyosu Müdürü Hakkı Süha’nın davetiyle 1968 yılında tekrar radyoculuğa başlayan Fevziye Hulusi’nin radyodaki en acı hatırası ise 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında ortaya çıkmıştır. Hulusi o anı “...1974

⁴³ Ahmet Tolgay’dan aktaran *Bayrak Özel Sayısı*, BRTK, Aralık 2013, s. 28-29.

⁴⁴ Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı sayesinde Dinsel Mutaassıplıktan Sıyrılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullediği*, Cilt III, (Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., 2010), s. 46.

⁴⁵ Ahmet Sanver, *Eski Lefkoşa, Eski Lefkoşa Anılarım-4*, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, 2016, s. 62

⁴⁶ Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının*, s. 46.

⁴⁷ Nezire Gürkan, *Hayata İzler; Söyleşiler*, (Lefkoşa: Işık Kitabevi Yay., 2010), s. 182-183.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

savaşında radyoda görev başındaydım. Canlı programlar yapıyorduk. Moral olsun diye müzik çalıyorum. Gelip uyardılar ‘Şehitler gömülüyor, müzikleri biraz ağırlaştır.’ dediler ve o şehitler arasında benim oğlumun (Ongun Hulusi) da olduğunu sonradan öğrendim...”⁴⁸ sözleriyle ifade eder.⁴⁹

Bu dönemde radyoya en büyük katkıyı verenlerden birisi de KKTC’de Türkan Aziz gibi özellikle 1963-1974 sürecinde Kıbrıs Türk toplumuna büyük hizmetleri geçen başhemşire ve sağlık görevlisi Baber (Babür) Aziz gibi evlatlar kazandıran; ancak bugün maalesef Kıbrıs’ta onu Sinekçi Aziz olarak bilip tanıyan eski kuşak haricinde kimsenin bilmediği ve unuttuğu bir kişilik olan Mehmet Aziz Bey’in kızı 1950’li yıllardan 1963 yılı Aralık ayına kadar Kıbrıs Radyo-Yayın Korporasyonu’nda hizmet veren ve 7 Mart 2017 tarihinde hayata gözlerini yuman sanatçı Kamran Aziz olacaktır.⁵⁰

Kamran Aziz öncelikle Jale Derviş, Vecihi Turgay, Ahmet Alar ve Fikret Özgün gibi hafif batı müziği çalışmaları yapan sanatçılarla ilk etapta “Kamran Aziz ve Arkadaşları” ismiyle 1950-1963 sürecinde radyo ve televizyon programlarıyla fırtına gibi eser ve Kıbrıs sanat ve müzik anlayışına farklı bir ses getirir. Daha sonraki süreçte radyoda program yapan bu sanatçılara Ferahzat Gürsoy, Salih Biray, Erer Selçuk, Türker Mirata ve Salih Mirata da dâhil olurlar. Söz konusu grubun solistliğini ise Ayer Kâşif ve Faiz Raif üstlenmiş durumdadır. Aynı dönemde radyo yayınlarını yakalayan ve sonraki süreçte gerek Kıbrıs Radyo-Yayın Korporasyonu ve gerekse Bayrak Radyosu’na da büyük emek veren bir kişi de Hilmi Özen olacaktır.⁵¹

Kıbrıs Radyo-Yayın Korporasyonu Dönemi

1952 Eylül ayından itibaren radyonun ilk deneme yayınları başlatılırken aynı yılsonunda ise radyo istasyonu ile ilgili binalar da tamamlanır. Çalışmalar devam ederken bir yandan da kamuoyu yoklamaları ve neredeyse adanın dört bir yanında halkın nabzını tutan araştırmalar yapan İngilizler radyo yayınlarının hangi bölgelerde rahatlıkla takip edilebildiği veya edilemediği konusunda da bilgi toplayarak bu noktalara anında müdahale etme imkânı bulurlar. Trodos Dağlarının fiziki özellikleri gereği hemen ardında kalan Baf bölgesinde ve Limasol civarında yayınların sıkıntılı olduğu, ayrıca özellikle Ortadoğu merkezli olarak yapılan başka yayınlar nedeniyle İngilizlerin yayınlarının ya hiç duyulmadığı ya da parazitlenerek hiç anlaşılmadığı da ortaya çıkar. Bu noktada ada dışından gelen sinyallerle başa çıkmakta güçlük çeken yetkililer Lefkoşa’nın halen Rum tarafında kalan Eylence

⁴⁸ Meral Ertürk ile 15 Temmuz 2015 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

⁴⁹ <http://www.erguclu.eu/yasamin%20mutfagi/feyziye.htm>

⁵⁰ Servet Sami Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı Sayesinde Dinsel Taassuptan Sıyrılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullenmesi*, Cilt II, (Lefkoşa, 2009), s. 301-302.

⁵¹ Bayrak Radyosu çalışanı ve tiyatro sanatçısı Hilmi Özen’le 30 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

köyünde diktikleri 100 metrelik anten direği üzerindeki 10 kw gücünde vericiyle yayınları daha sağlıklı iletmenin çarelerini aramaya başlar.⁵²

1952 yılında radyonun isim değişikliğine gitmesi, isminin Kıbrıs Radyo-Yayın Korporasyonu (İngilizce Cyprus Broadcasting Corporation ve Rumca Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου) olması, ardından “300 A sayılı Kıbrıs Yayıncılık Yasası (Cyprus Broadcasting Law Cap, 300 A)⁵³ gereği 4 Ekim 1953 günü saat 17.00’den itibaren 434 ve 495 metre Orta Dalga üzerinden Türkçe, Rumca ve İngilizce deneme yayınlarına başlaması ve hemen ardından adada yaşayan Kıbrıslı Türklere de doğrudan hizmet etmek gayesiyle Türkçe Bölümü de oluşturmasının ardından burada görev yapmak üzere yetenekli Kıbrıslı Türk kızları da yapılan çeşitli sınavların ardından burada görev yapmaya başlarlar.⁵⁴ Radyonun ilk Kıbrıslı Türk çalışanları arasında daha sonraki süreçte Bayrak Radyosu’nda da göreve devam edecek olan ve radyoya 1954 senesinde önce teknik operatör olarak giren Güzide Tunç da vardır.⁵⁵

Güzide Tunç kaderin bir cilvesi olarak Bayrak Radyosu’nun son derece kısıtlı imkânlarla ve ilk etapta sadece 5 dakikalığına ve ancak 50 metre mesafeye yayın yaptığı 25 Aralık 1963 tarihli ilk yayında “*Bayrak Bayrak Bayrak. Burası Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi*” anonsunu yapan Kemal Tunç’un da hayat arkadaşı olacaktır. Bayrak Radyosu’nun da ilk spikerleri arasında yer alan Güzide Tunç ise Lefkoşa’da doğmuştur. Özellikle annesinin eğitim ve hayatında çok büyük destek ve teşvikini gören Güzide Tunç’un ilkökul hayatı Baf’ta başlamış, ardından Lefkoşa’da Selimiye İlkokulu’nda devam etmiştir. St. Joseph Lisesi’nde başladığı lise hayatı ise Amerikan Akademi’de tamamlanmıştır. St. Joseph Lisesi’ne devam ettiği sürede ablasından maddi destek almış, daha sonraki süreçte gelecek kaygısıyla Amerikan Akademi’de okumaya başlamıştır. Bu dönemde radyoda program yapanlar arasında Kıbrıslı Türk ses ve saz sanatçıları da bulunmaktadır.⁵⁶ 1951’de kurulan Kıbrıs Radyosu’nun Türkçe program saatlerinde düzenlenen Türk müziği programında Mustafa Kenan keman, Adnan Hakkı ud, Zeki Taner klarnet, Keyam Celalyan kanun çalardı. Ses sanatkârları arasında Cevat Şekeroğlu, Yıltan Şenol, Mualla Şevki gibi tanınmış solistler de vardı.

Kuruluş amacına uygun olarak öncelikle adada bulunan askeri personele ve İngiliz memurlarına yönelik yayınlar yapan FBS hazırladığı yerel programlar ve doğrudan üsler bölgesine özel programlar yayında bu dönemde BBC’nin World Service yayınları

⁵² Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının*, s. 46.

⁵³ Kevork K. Keshian, *Nicosia; Capital of Cyprus Then and Now*, (Lefkoşa: The Moufflon Book and Art Center, 1990), s. 297.

⁵⁴ Servet Sami Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı Sayesinde Dinsel Taassuptan Sıyrılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullenışı*, Cilt III, (Lefkoşa, 2010), s. 293-294.

⁵⁵ Güzide Tunç ile 16 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

⁵⁶ 1946 doğumlu piyano sanatçısı ve müzik öğretmeni Gaye Kenan Çağlar’dan aktaran Servet Sami Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı Sayesinde Dinsel Mutaassıplıktan Sıyrılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullenışı* Cilt II, (Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., 2009), s. 316-317.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

çerçevesinde farklı programları da dinleyicileriyle buluşturmaktadır.⁵⁷ Sabah 05.45-08.15, öğlen 12.30-23.00 ile Pazar günleri 07.00-23.00 arasında yayın yapan radyo Cumartesi günleri programını ise 24.00'e kadar uzatmakta, haftalık yayın programını ise Radio Times isimli haftalık dergi ve günlük Cyprus Mail gazetesi vasıtasıyla dinleyicilerine sunmaktadır.⁵⁸ FBS'nin radyo frekansları ise Orta Dalga 1439 k/cs. (kilocycles) 208 metre, 890 k/cs. (kilocycles) 337 metre ile VHF Bandı II 99.6 m/cs ve 92.1 m/cs olarak belirlenmiştir. 692 kilocycle frekans ile 2 kilowatt verici gücü ile çalışan radyo istasyonuna daha sonra 1484 kilocycle üzerinden yeni bir yayın yapma müsaadesi verilince bu hat üzerinden de deneme yayınları başlatılır. 1952 yılında fiilen çalışmalarına başlayan ve bütün inşaat çalışmaları da bitmiş durumdaki CBS yayınlarını iki ana bina üzerinden yapmaktadır. İlk binada 4 stüdyo, teknik personelin çalışma odaları ve verici, ayrıca haber programları il diğer programları yapan haber bürosu personeli, program yapımcıları ve diğer hizmetlilerin çalışma odaları ve ofisleri bulunmaktadır. Bu binadaki stüdyolar ise aşağıdaki amaçlara hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.⁵⁹ CBS'nin 1952 yılında inşaatını tamamladığı ikinci binasında da farklı amaçlara hizmet edecek şekilde tasarlanmış 5 stüdyo bulunmaktadır.⁶⁰

Her iki radyo binasında bulunan toplam 9 stüdyoda dönemin teknolojisine uygun akustik ve teknik altyapı yanında radyo yayınlarının olmazsa olmaz gereklerinden soğutma sistemleri de bulunmaktadır. Manyetik teyp kayıt sistemlerinden büyük ölçüde istifade eden radyo istasyonunda statik kayıt yapmak ve çoğaltmak için iki cihaz, seyyar kayıtlarla ilgili olarak dört portatif makine bulunmaktadır. Radyonun müzik arşivi de son derece zengindir ve 1952 yılı itibarıyla 10.000 plaklık bir arşiv söz konusudur. İngilizler tarafından adada yaşayan herkese yönelik radyo yayını yapmak üzerine oturduğu bu radyonun yayınları vasıtasıyla özellikle 1952 yılından itibaren yerel halkın ilgisini çekecek programlar hazırlanmaya özen gösterilir; ancak bu noktada da “Platres Festivali, Limasol karnaval gösterileri, Atalasa uluslararası izci kamp ateşi gösterileri, Larnaka Katakizmoz Panayırı, ada otellerindeki dans ve müzik gösterileri ve kilise ayinleri”⁶¹ gibi çeşitli programlardan da görüleceği üzere Kıbrıslı Türklerin ilgisini çekecek veya onların sorunlarına eğilecek bir yayın maalesef söz konusu değildir. Radyo yayınları arasında özellikle Rumların ilgiyle ve beğenerek takip ettiği programlar arasında aşağıda sıralanan yayınlar ilk sıradadır. Kıbrıs'ta “bir Babil Kulesi”

⁵⁷ Güzide Tunç'tan aktaran Emine Hoca, “Bir Dönem, Üç Kadın”, *Medya, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği*, Sayı: 9, (Temmuz 2014), s. 49

⁵⁸ Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının*, C. III, s. 46.

⁵⁹ Servet Sami Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon veya Yazılı ve Sözlü Basın*, Cilt I, (Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., 1988), s. 47.

⁶⁰ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 47.

⁶¹ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 48.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

olarak da adlandırılan CBS yayınları adanın bütün toplumlarına hizmet eden yayınlar yapmaya çalışmaktadır.⁶²

Kıbrıs Radyosu Süreci

1952 yılından itibaren Kıbrıs Radyosu Türkçe Bölümü tarafından hazırlanan çeşitli çocuk programlarında, temsil ve skeçlerle dramalarda görev alanlardan birisi de tiyatro sanatçısı ve “Bayrak Radyosu’nun en tatlı sesi”⁶³ Hatice Söğüt olacaktır ve o günlerde Viktorya Ortaokulu’nda okuyan 13 yaşında bir öğrencidir.⁶⁴ Hatice Söğüt daha sonraki süreçte de radyo programları dışında televizyon yayınlarıyla da seyircilerin karşısına çıkacak, radyoda program sunuculuğu yanında çeşitli plak derlemeleriyle şarkılar ve müzikalleri seyirci ve dinleyiciyle buluşturacaktır.⁶⁵

21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırılarının ardından bu radyo istasyonundaki programlarına ara vermek zorunda kalan ve radyoda görevli bütün Kıbrıslı Türk personelle birlikte bir daha geri dönmek üzere radyodan ayrılan Hatice Söğüt hemen ardından Lefkoşa’da kurulan Bayrak Radyosu’nda program yapımcılığı, tiyatro oyunculuğu, ses sanatkarlığı ve haber sunuculuğu gibi farklı alanlarda çalışmaya başlar ve Temmuz 1985 tarihinde emekli oluncaya kadar da buradaki görevine devam eder. Hatice Söğüt Şubat 1964 tarihinden itibaren Üner Ulutuğ, Kemal Tunç, Ayla Haşmet, Yücel Köseoğlu, Biler Demircioğlu gibi tiyatro sanatçılarının kurdukları İlk Sahne isimli tiyatro derneği vasıtasıyla da Vedat Nedim Tör’ün Kör adlı oyunuyla tiyatro çalışmalarına yeni bir yön verir. Aynı günlerde Cyprus Broadcasting Corporation’da çalışmaya başlayanlardan birisi de ilkokul sıralarındayken radyo için okuduğu bir şiirin ardından radyo macerası başlayan, ardından ortaokul yıllarında da Çocuk saati gibi programlarda yer alan ve 21 Aralık 1963’ün ardından devletin ortak radyo istasyonundaki görevlerine gitmeleri can güvenliği açısından son derece tehlikeli olduğundan Bayrak Radyosu’nda meslek hayatına devam eden Sevil Emirzade olacaktır.⁶⁶

CBC’de görev yapmaya başlayacak olanlar arasında Sevilay Direkoğlu da bulunmaktadır ve onun 6 aylık kısa bir eğitim sürecinin ardından yeni görevine başlaması tam anlamıyla bir tesadüf sonucudur.⁶⁷ 1937 Lefkoşa doğumlu olan Sevilay Direkoğlu, ilk, orta ve lise eğitimini Lefkoşa’da tamamladıktan sonra 1957 yılında Kıbrıs Radyo-Yayın Korporasyonu’nda Türkçe Servisi’nde yayın spikeri olarak çalışmaya başlar. 21 Aralık 1963 tarihinde diğer bütün Kıbrıslı Türk radyo personeli gibi onun da buradaki radyoculuk hayatı

⁶² Hüseyin Kanatlı, “Antendeki Bayrak”, *Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği*, Sayı: 3, (Temmuz 2011), s. 14-15

⁶³ Osman Balıkcıoğlu, *Bizim İnsanımız Bizim Lefkoşa’mız*, (Lefkoşa, 2000), s. 172-174.

⁶⁴ Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının*, Cilt III, s. 153.

⁶⁵ <http://ktdt.blogspot.com.cy/2007/08/ktdt-kisa-tarihe.html>

⁶⁶ Sevil Emirzade ile 14 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

⁶⁷ Emine Hoca, a.g.m., s. 52.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

sona erer ve ardından Bayrak Radyosu'nda çalışmaya başlar. Bu arada 1957 yılında CBC'nin TV yayını konusunda da altyapı hazırlıklarına başlaması üzerine ekranlarda program sunmak üzere düşünülen isimler arasında Sevilay Direkoğlu da vardır ve TV için uygun bulunmasının ardından Londra'ya nişanlısının yanına giden ve ona “Seni çok sevdiğin işinden kopardım.” diyen Fikri Direkoğlu'yla evlenip adaya döner ve CBC TV kanalında program yapmaya başlar. Bu TV programları konusunda da Sevilay Direkoğlu “...Salı günleri Rumların, Cuma günleri de Türklerin programları vardı. Yayınlanacak programların takdimini yapardım. Bilgi verirdim. O yıllarda yayınlar (evlerde) vitrinlerdeki televizyonlardan izlenirdi. Özellikle de (Lefkoşa'da) Uzunyol'daki dükkân önlerinde (izlenirdi.)” der. Peyker Tevfik de aynı şekilde Sevil Emirzade ve Hatice Söğüt gibi radyo hayatına Kıbrıs Radyosu'nda başlayanlardandır ve buradaki Türkçe programlarda masallar okumaktadır.⁶⁸

Çeşitli temsiller, okul programları, masallar anlatılan çocuk programları, Fatih Sultan Mehmet gibi Osmanlı Padişahlarının anlatıldığı programların ardından Mevhibe Şefik ve Orhan Avkıran gibi ustalarla çalışmak ve 1963 Aralık ayında gerilim iyiden iyiye artmasına rağmen programlara devam etme arzusu olan radyocu Kıbrıslı Türk Peyker Tevfik radyo programlarına nasıl başladığını da çeşitli tiyatro oyunlarına bağlar ve kendisini ilk defa ortaya çıkartanın da “entelektüel ve kültürlü bir öğretmen olan ve 1976'dan itibaren BRT'nin ilk müdürlüğünü de yapan”⁶⁹ Suphi Rıza olduğunu belirtir.⁷⁰

Öte yandan 9 Nisan 1923 tarihinde Lefkoşa'da Nuri Efendi Sokağı'nda doğan ve o dönemde Mevhibe Hüseyin olarak bilinen Mevhibe Şefik o dönemde Lefkoşa'da faaliyet göstermekte olan Viktorya Kız Mektebi'nin ilk kadın resim öğretmenidir. 1957 yılında müdürlüğünü Suphi Rıza Bey'in yaptığı radyo istasyonuna müracaat eden Mevhibe Şefik radyo temsillerinde görev yapmaya başlar ve bu işi 1963 Aralık ayına kadar büyük bir keyifle yapar. Çatışmaların başlamasının ardından artık radyodaki görevine gidemeyen Mevhibe Hanım bütün yoğunluğunu Rum saldırılarından kaçarak daha güvenli bölgelere sığınmaya çalışan göçmenlere verir. Kız Lisesi'nde resim çalışmalarına daha yoğun zaman ayıran ve Gülten Can, Yalkın Muhtaroglu, Özden Selenge, Göral Özkan, Gülşen Mustafa ve Aylin Örek başta olmak üzere pek çok sanatçıya da hocalık yapıp ilham kaynağı olan Mevhibe Şefik Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. Naciye Doratlı'nın da annesidir.

Eski başbakanlardan Hakkı Atun da Suphi Rıza'nın 1947-1950 sürecinde Mağusa Ortaokulu'na başladığı dönemde okul müdürü olarak görev yaptığını, ayrıca köyde de ikinci sınıfta kendisini okuttuğundan bahseder. Radyonun 1954 senesinde yaptığı programlarda ağırlıklı olarak müzik söz konusudur ve mahalli sanatçıların bu programlarda yer alabilmesi

⁶⁸ *Ortam*, 18 Mart 1992.

⁶⁹ Hakkı Atun, *Bir Öz Yaşam Öyküsü; Hakkı Atun'un Anıları*, (Lefkoşa: Ateş Matbaacılık, 2016), s. 56.

⁷⁰ Dedeçay, *Kıbrıslı Türk Kadınının*, s. 225.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

için de bir uğraş söz konusudur. Eldeki imkânların son derece mahdut olması, ada dışından istenildiği vakit istenilen şeyin getirilmesinin mümkün olmaması gibi şartlar nedeniyle elde olanlarla yetinmek ve bunları en üst düzeyde değerlendirmek ana prensip haline gelmiş durumdadır.⁷¹

Radyonun 1954 yılı yayınlarında müzik programları önemli bir yer tutmaktadır ve özellikle yerel sanatçıların radyo programlarına çıkartılması yönünde gözle görülür bir gayret vardır. Bunda şüphesiz Kıbrıs gibi bir adada son derece kısıtlı imkânlarla ve küçük bir nüfus içerisinde faaliyetlerin elde mevcutlar arasından değerlendirilmesi mecburiyeti de vardır. Bununla beraber aynı yıl içerisinde 30 mahalli sanatçıyla çoğunluğu okul koroları olmak üzere 15 müzik korusu radyoda yayın yapma imkânı bulur. Küçük esnaf, tarımla uğraşan insanlar, hayvancılık, ticaret gibi farklı alanlarda da yayınlar yapılmaya çalışılsa da yayınların ağırlıklı bir bölümü klasik müzikten yerel ada müziğine kadar hep müzik oluşturmaktadır. Bunda en büyük etken ise özellikle haber bürosuyla ilgili kalifiye eleman bulunamaması olmuştur. Müzik ve çeşitli mesleklere yönelik programlar yanında radyoda ayrıca çeşitli yerel sanatçıların konserleri de yer almaktadır. Bütün bu programların dışında radyo yetkilileri eldeki imkânları ince bir stratejiyle birleştirerek adanın farklı noktalarındaki herkesi kapsayacak şekilde programlar yapmaya da özen gösterir ve başta çarşı esnafının sorunları olmak üzere tarım ve ziraatla köylülere de hitap edecek programlar ortaya koymaya başlar. Durum böyle olunca da 1952 yılında yayınlarına başlayan radyo ancak 4 Ekim 1953 tarihinde dönemin Kıbrıs Valisi tarafından yapılan açılışla birlikte haber bürosuna ve haber programlarına kavuşacaktır.⁷²

1951-1955 sürecinde Kıbrıs Radyosu'nun yayınları bütün imkânlar kullanılmasına rağmen adanın %85'lik kısmına hitap edebilmektedir. Bu dönemde radyo daha yeni yeni insanların hayatına girmeye başlamış durumdadır.⁷³ Özellikle Baf ve Limasol gibi Trodos Dağları tarafından nispeten engellenen bazı bölgelerde yayın kalitesi ise son derece düşüktür. Bu yayınlar EOKA'nın 1 Nisan 1955 günü ada sathında başlattığı bombalı saldırıların ardından radyo istasyonunda da hasara neden olunca vericilerin istenilen düzeyde çalışmaması nedeniyle yayınlar daha da etkisiz bir şekilde yapılmaya başlanır.⁷⁴ Öte yandan 1954 yılına gelindiğinde programda Kıbrıslı Türkler lehine olmak üzere küçük bir değişikliğe gidilir ve Pazar günkü radyo yayın programına Türkçe de eklenir.

1955 yılına gelindiğinde 1. Kanal 692 kilosaykıl üzerinden Rumca, 2. Kanal 606 kilosaykıl üzerinden İngilizce, Türkçe ve bazı Rumca yayınların yapılması, ayrıca Rumca ve Türkçe yayın saatlerinin artırılması yanında İngilizce yayın saatlerinde herhangi bir

⁷¹ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 49.

⁷² Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 49.

⁷³ 1940 Baf/Fasulla doğumlu Emin Sensay'ın anılarından aktaran torunu Fatma Türkoğlu, <https://plus.google.com/110216130259195995205/posts>

⁷⁴ Emine Solyalı ile 16 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

değişikliğe gidilmemesi yönünde bir karar alınmış olmasına rağmen Atina'da Yunanistan destekli olarak emekli bir Yunan subayı olan Tricomo (İskele) doğumlu Georges Grivas ile Makarios III olarak daha çok ve yaygın tanınacak olan Michael Mouskos'un da aralarında bulunduğu asker, devlet adamı ve din adamlarının kurduğu EOKA tedhiş ve terör örgütünün 1 Nisan 1955 günü adanın dört bir yanında faaliyete geçmesi ve radyo istasyonunun 20 ve 2.5 kilovat gücündeki vericilerini 3 saatli bombayla tahrip etmesi sonucu bütün planlar altüst olur. Bu arada plakların ve gramofon arşivinin bulunduğu bölüme atılan bir bomba ise yaklaşık 2.000 plağın kullanılmaz hale gelmesine neden olmuştur.⁷⁵ Aynı şekilde kütüphane de uzun bir süre hizmet veremeyecek hale gelmiş durumdadır. Bina içerisinde yapılan yeniden düzenlemeyle kütüphaneye geçici bir yer bulunmaya çalışılırken eldeki plak arşiviyle yayınlar yine de devam ettirilmeye çalışılır. Kütüphane ve gramofon arşiviyle radyo binasına yapılan bu saldırılarla ilgili hasar tespiti, yeniden düzenleme, bakım ve onarım çalışmaları 1956 yılına kadar devam eder.

EOKA Terörü ve Radyo Yayınları

Grivas'ın Makarios'la 25 Mart⁷⁶ akşamı mı yoksa 1 Nisan akşamı mı olsun tartışmalarından sonra o gece Kıbrıs'ta yer yerinden oynar. Gece 03.00'de elektrikler kesilir, daha sonra da bombalar patlar, makineli tüfekler rastgele ölüm saçar, çeşitli işyerleri, İngiliz bankaları havaya uçurulur. Genel Valilik, Müsteşarlık Dairesi, Wolseley Kışlası'nda bulunan Ortadoğu İngiliz Kara Kuvvetleri Genel Karargâhı ve radyo istasyonu da patlamalardan nasibini alır.⁷⁷ Markos Dragos ve dört adamı radyo istasyonunu basıp içeride bulunanları etkisiz hale getirirler ve binayı havaya uçururlar.

1 Nisan 1955 tarihinde Atalasa'daki radyo istasyonuna patlayıcı yerleştiren ekibin içerisinde EOKA'nın en eli kanlı üyelerinden birisi olan Afksentiou da bulunmaktadır ve bu operasyon sırasında bölgede pasaportunu ve kimliğini düşürdüğünden deşifre de olmuştur.⁷⁸ "Kıbrıslı Türklerin ve solcu Rum örgütlerin tepki gösterdikleri, fakat Rumların destekledikleri ve her türlü destek ve yardımı verdikleri"⁷⁹ EOKA eylemleri konusunda Limasol'da ve Mağusa'da da aynı şekilde patlamalar olur.⁸⁰ Grivas ise bütün bu olup biteni Lefkoşa'da

⁷⁵ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 50.

⁷⁶ *Halkın Sesi*, 28 Ağustos 1956. Ayrıca Bkz. Panagiotis Dimitrakis, a.g.m., s. 382-383.

⁷⁷ 1935 Kilitkaya doğumlu M. D.'den aktaran Halil Erdim, *Tahtagala-Çağlayan 1963-1974*, Lefkoşa, 2009, s. 54.

⁷⁸ Arslan Mengüç, *Ben Tiremeşeli Mehmet Ali*, Lefkoşa, 2013, s. 60. Makarios Druşotis, *Karanlık Yön EOKA*, (Lefkoşa: Galeri Kültür Yay., 2005), s.131. Byford Jones, *Grivas and The Story of EOKA*, (London: Robert Hale Limited, 1959), s. 69. Panagiotis Dimitrakis, "British Intelligence and the Cyprus Insurgency, 1955-1959", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 21, No. 2, (2008), s. 385. TMT Lefkoşa Sancağı üyesi 1941 Lefkoşa doğumlu Metin Aybars ile 23 Şubat 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

⁷⁹ Varnavas, a.g.e., s. 53.

⁸⁰ Durrel, a.g.e., s. 202.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

gizlendiği evde koruması Gregoris Louka ile takip eder.⁸¹ 1 Nisan 1955 sonrası artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır ve insanların aklına güvensizlikle beraber tereddütler de girmiştir.⁸²

Bütün bu olup bitenleri ilk olarak duyuran ve daha sonra Kıbrıs propagandası konusunda neredeyse işi çığırından çıkaran Atina Radyosu'nun yayınları ise Grivas'ın pek hoşuna gitmez.⁸³ Atina Radyosu ise “Özgürlük ancak kan ile alınır.” çığırkanlığıyla olanları körüklemeye devam eder ve Kıbrıs Radyosu adını kullanır.⁸⁴ Atina Radyosu'nda görevli hemen bütün spikerler ellerinden gelen tüm çabayı göstererek gün boyu EOKA'ya bağlı direniş gruplarını kışkırtmaya yönelik konuşmalar yaparlar. Böylece Kıbrıs'ta yeni bir dönem de başlayacaktır.⁸⁵

Aynı şekilde Kıbrıslı Türkler adada Rumlarla beraber yaşamalarına rağmen bir şeylerin ters gitmekte olduğunun farkındadırlar çünkü Rumların bir takım gizli faaliyetlere giriştikleri konusunda kendilerine bilgiler ulaşmaktadır. Bu tarihten itibaren daha çok mahalli halkın ilgisini çekecek programlar yapma stratejisi takip etmeye başlayan yetkililer adanın dört bir köşesinde açtıkları haber büroları vasıtasıyla herkesi kucaklayacak ve herkesin ilgisini çekecek haber programları yapmaya başlar ve böylece aynı yıl içerisinde radyoda sunulan haberlerin %45'lik kısmı doğrudan Kıbrıs'ı ilgilendiren türden haberler olur. 24 Nisan 1955 günü ise beklenmedik bir gelişme yaşanır ve o güne kadar kimliği tespit edilemeyen EOKA lideri Dighenis'in kim olduğu Özgür Yunanistan (Free Greece) Radyosu'nda programa çıkan Yunanistan Komünist Partisi Genel Sekreteri Nikos Zachariades tarafından deşifre edilir.⁸⁶ Söz konusu radyo yayımlarında özellikle Makarios ve Grivas'ı hedef alarak onları hain olarak nitelendirir ve maskelerinin çıkarılma vaktinin geldiğini öne sürer.⁸⁷

Bu arada radyonun yeniden ve yenilenmiş haliyle devreye girmesinin ardından 1956 yılında EOKA tarafından iki bombalı saldırı daha söz konusu olur.⁸⁸ EOKA'nın özellikle iletişim ağlarına yönelik saldırıları ve radyo istasyonunu hedef seçmesi çalışanlar arasında da tedirginlik yaratmıştır.⁸⁹

Bu arada EOKA teşkilatının kurulduğu ilk günden itibaren Grivas'ın üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi propaganda ve basın-yayın kuruluşlarıyla ilişki olduğundan

⁸¹ Charles Foley, *a.g.e.*, s. 33.

⁸² Güzide Tunç ile 16 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

⁸³ *Halkın Sesi*, 28 Ağustos 1956.

⁸⁴ Durrel, *a.g.e.*, s. 205.

⁸⁵ Aydın Samioğlu ile 29 Kasım 2004 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

⁸⁶ Varnavas, *a.g.e.*, s. 75.

⁸⁷ Varnavas, *a.g.e.*, s. 75.

⁸⁸ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 50.

⁸⁹ Güzide Tunç'tan aktaran Emine Hoca, a.g.m., s. 50

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

EOKA'cılar her fırsatta bundan azami çıkar sağlamaya yönelik girişimlere devam ederler.⁹⁰ Adada oraya çıkan bu yeni kargaşa ortamı İngiliz yönetiminin radyo istasyonunun idari mekanizması ve yönetim şekliyle ilgili bir dizi değişikliğe gitmesine de neden olur. Daha önce İstihbarat Dairesi'ne bağlı olarak çalışan radyo 1 Nisan 1955 sonrasında İstihbarat Dairesi'nin Kıbrıs Radyo İstasyonu Müdürlüğü ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü olarak yeni bir yapılanmaya gitmesinin ardından Kıbrıs Radyo İstasyonu Müdürlüğü çatısı altında faaliyetine devam eder. Bütün bu faaliyetlerin tamamını tek bir çatı altında kontrol edebilmek amacıyla da 22 Kasım 1955 tarihinde İstihbarat Servisleri Genel Müdürlüğü ihdas edilir.⁹¹ Bu dönem radyo ile ilgili ortaya çıkan yeniden yapılanma konusu Kıbrıslı Türklerin haklarının görmezden gelinmesi veya Rumlar lehine bir tutum sergilenmesi gibi sonuçlar da doğurduğundan Kıbrıs Türk toplumu tarafından da tepkiyle karşılanır. Bu tepkiyi ortaya koyanların başında ise Kıbrıs Türk toplum lideri Dr. Fazıl Küçük gelmektedir.⁹²

Kıbrıs Radyo Yayın Korporasyonu ve Radyo Yayınları

Öte yandan bu yeni düzen EOKA saldırıları karşısında çok da etkili olmayacak ve özellikle Kıbrıslı Rumların radyoyla ilgi ve iribatlarını kesmeyi amaçlayan EOKA karşısında Kıbrıslı Rumlar korku ve çaresizlik içerisinde sinip kaderlerine razı bir görüntü çizmeye başlarken 1 Ocak 1959 tarihinde Kıbrıs Radyo-Televizyon Korporasyonu (Cyprus Broadcasting Corporation) özerk bir yapıya kavuşturulur. Bunun hemen ardından 26 Nisan 1959 tarihi itibarıyla radyodan ticari reklamların yapılabilmesinin de önü açılmış olur.⁹³ Bu tarihten itibaren ve özellikle de Londra ve Zürih Antlaşması'nın imzalanmasının ardından çeşitli dış kaynaklı yayınlar, çeşitli siyasi ve sosyal konularda açık oturumlar ve tartışma programları da kamuoyuna sunulmaya başlanır. Bu patlamaların ardından ilk şoku atlatan İngiliz yetkililer ilk etapta 2.5 kilovat gücündeki vericinin yerine Messrs. Marconi Şirketi vasıtasıyla 2 kilovat gücünde yeni bir vericiyi 5 gün gibi kısa bir sürede uçakla adaya getirtirler ve yayınlara tekrar başlarlar. Bu gelişmelerin ardından radyo yayınlarının uzatılması ve daha geniş kitlelere ulaştırılması yönündeki planlar da bir kere daha devreye girer.⁹⁴

Bu verici yayın kalitesini arzu edildiği oranda artıramayınca yerine yeni bir verici bulma çalışmaları başlatılır ve 2 kilovat gücündeki verici de Limasol'un güney batısındaki rele istasyonuna nakledilir. Bunu 2 kilovat gücündeki diğer vericinin de Baf'ın güney batısındaki rele istasyonuna nakledilmesi takip eder. Limasol ve Baf'taki bu takviyelerle radyo yayınları daha kaliteli olarak daha geniş bir alanda duyulmaya başlanır. Haziran 1955 içerisinde getirilen yeni bir vericinin de devreye girmesiyle haftalık 42 saat olan yayın süresi de bir anda

⁹⁰ KTMA, EOKA Bildirileri Dosyası No. 1318 ve 1319.

⁹¹ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 53.

⁹² *Halkın Sesi*, 6 Temmuz 1957'den aktaran Osman Yıldız ve Güven Arıklı, *Dr. Fazıl Küçük Makaleler (1942-1981)*, 4. Cilt, Dr. Fazıl Küçük Vakfı Yay., (Basım tarihi belli değildir.), Lefkoşa, s. 527-529

⁹³ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 53.

⁹⁴ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 50.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

100 saate kadar yükselir. Alınan Marconi 20 kilovat vericilerden biri tamamıyla Rumca yayın yapan 1. Kanal, diğeri de her üç dilde yayın yapan 2. Kanal için kullanılır.⁹⁵

Böylece 1 Nisan 1955 günü saat 12.30-14.30 arasında başlatılan yayınlar 46 saat Rumca, 23 saat Türkçe, 17 saat İngilizce ve 15 saat de çeşitli yayınlar şeklinde ve toplam 101 saat üzerinden devam etmektedir. Bu yayınlarda öğle programlarıyla resmi bildirimlerin nakledilmesi Rumca ve Türkçe olarak yapılmaktadır. Ayrıca İngilizce haberler ile İngilizce bazı programlar da öğle ve akşam kuşağında dinleyicilerle buluşmaktadır. 1. Kanal 692 kilocycle üzerinden özellikle geceleri sürekli olarak Rumca yayın yaparken 2. Kanal 606 kilocycle üzerinden Türkçe, İngilizce ve Rumca yanında Ermenice de yayın yapmaktadır. Eylül 1956 itibarıyla Türkçe ve Rumca yayınlar da artırılırken sabahları 06.30-08.00 arasında Türkçe, İngilizce ve Rumca yayınlar yapılmaktadır. Ayrıca aynı yıl radyo yayınları 10.30-13.00, 16.30-17.00 ve 21.30-22.30 arasında İngilizce olarak devam ettirilmektedir. Bu arada Süveyş Kanalı'nda başlatılan askeri operasyon ve askeri hareketlilikle ilgili olarak yayınlar 18 Kasım 1956 gününe kadar 06.30-23.00 arasında kesintisiz devam ettirilmektedir.⁹⁶

Bu noktada belirtilmesi gereken farklı bir husus ise aynı dönemde Kıbrıs'a getirilen Fransız askeri gücüyle ilgili olarak radyodan Fransızca yayınların da başlatılmasıdır. Böylece 2. Kanal üzerinden her gün saat 12.30-13.00 ve 19.15-19.30 devresindeki İngilizce haberler yerine Fransız askerlerine yönelik olarak Fransızca haberler ve müzikler sunulmaya başlanır.⁹⁷

Kıbrıs Radyo Yayın Korporasyonu ve Anılar

Aynı dönemin içerisinde CYTA bünyesinde de bazı teknik gelişmeler söz konusudur ve burada görev yapan Kıbrıslı Türk personel de vardır.⁹⁸ CYTA'da göreve başlayan ve daha sonraki süreçte Bayrak Radyosu'nun da nüvesini oluşturanlar arasında bulunan Cafer Elgin de bulunmaktadır.⁹⁹ Bu dönemde söz konusu radyo istasyonunda göreve başlayanlardan birisi de daha sonraki süreçte de Bayrak Radyosu'nda uzun yıllar hizmet verecek olan Kıbrıs Türk radyoculuğunun önemli isimlerinden Sevilay Direkoğlu olacaktır.¹⁰⁰

1957 yılına gelindiğinde Kıbrıs Radyosu ada sınırları dışına da çıkar ve özellikle İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Türk ve Rumlara yönelik farklı programlar yapabilmek amacıyla Londra'da bir stüdyoyla birlikte bir de ofis açar. Özellikle İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Rumların ve Türklerin gönderdikleri mesajları kayıt altına alan ve bunları her hafta düzenli olarak Kıbrıs'a gönderen bu bürodaki stüdyoda ayrıca bir dış yayın ünitesi, bir radyo-

⁹⁵ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 50.

⁹⁶ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 50.

⁹⁷ Güzide Tunç ile 16 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

⁹⁸ Yusuf Osman Gazi ile 3 Nisan 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

⁹⁹ Dr. Ahmet Cafer Elgin'le 18 Nisan 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹⁰⁰ Sevilay Direkoğlu ile 3 Mayıs 2015 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

televizyon bölümü, ayrıca kayıt yapmak amacıyla çeşitli donanım bulunmaktadır. Londra'daki bu büroda ayrıca "Bilimsel Haberler" isimli bir program, çeşitli sinema sanatçıları ve şarkıcılar yanında orkestra sanatçıları ile ilgili bilgilerin de verildiği İngiliz-Amerikan yıldızlarıyla ilgili programlar, klasik müziklerin dinleyicilerle buluşturulduğu bir program, vizyona giren sinema filmlerinin radyo skeçleri şeklinde sunulması ve kamuoyuyla paylaşılması için hazırlanan programlar, başta moda ve yemek ile genel kültür içeren kadın sohbet programları, Londra'daki magazin haberleriyle ilgili olarak "Londra Magazin" isimli program, ayrıca Londra'da düzenlenen "Ideal Home Exhibition" isimli sergiyle ilgili bir program, Londra'da açılan Kıbrıs'la ilgili şarap festivali, Kraliyet Turnuvası, İngiltere'de yükseköğretimlerine devam eden Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum öğrencilerin bu ülkedeki sosyal hayatları, eğitim dünyaları ve sorunlarıyla ilgili bir program ile İngiltere'deki bütün Kıbrıslı Türk ve Rumların sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarıyla gelecek beklentileri konusunda hazırlanan bir program da dinleyicilerle buluşmaktadır.¹⁰¹

Bu ofis vasıtasıyla özellikle Londra'da yaşayanların da nabzını tutmayı amaçlayan İngiliz yönetimi ayrıca Kıbrıs Radyosu'nda görevli olan radyo personelinin başta BBC ve ITV olmak üzere çeşitli radyo ve televizyon kanallarında katılacakları her türlü eğitim, kurs, seminer, toplantıyla ilgili olarak da yardımcı olmakta, Kıbrıs'taki plak koleksiyonu ve arşivin zenginleşmesi için de her türlü desteği vermektedir. Daha sonraki süreçte Kıbrıs'ta bir televizyon kanalının açılmasıyla birlikte Londra'daki bu büro televizyon için de çeşitli müzik yayınları, plaklar ve kayıtlar almaya devam etmiştir. 1960 yılına gelindiğinde Atalasa'da iki verici istasyonu bulunmaktadır. Ayrıca Limasol ve Baf'taki 2 kilovat kuvvetindeki vericiler yanında Trodos bölgesindeki Olimpos Dağı'nda da VHF link vasıtasıyla yayınlar bütün ada sathına yayılmış durumdadır. Aynı dönemin içinde radyoda ufak görevlerle işe başlayanlardan birisi de Sevil Emirzade olacaktır.¹⁰²

1 Nisan 1955 tarihinde başlayan Yunanistan destekli EOKA tedhiş örgütünün kan gölüne çevirdiği Kıbrıs adasında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulur ve söz konusu bu radyo istasyonu da yeni kurulan devletin Kıbrıs Yayın Korporasyonu¹⁰³ (Cyprus Broadcasting Corporation) ya da kısa şekliyle CYBC olarak hizmet vermeye başlar.

CBC ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Doğru Radyoculuk

Bu dönemde Kıbrıs adasında TV yayıncılığı söz konusu değildir ve sadece radyo ile sesli yayın yapılabilmektedir. Askeri amaçlı kurulan bu radyo istasyonu dışında adada ayrıca Türkiye'den Ankara Radyosu, Sovyetler Birliği'nden Moskova Radyosu ve İngiltere'den de

¹⁰¹ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Enformasyon*, s. 51.

¹⁰² Sevil Emirzade ile 14 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹⁰³ Cyprus Broadcasting Corporation, Chapter 300 A of the Laws;1959 Ed., Government of Cyprus, Londra, 1959.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

BBC yayınları dinlenebilmektedir.¹⁰⁴ Kıbrıs Valisi Sir Hugh Foot'un Londra'yı ziyaret ettiği saatlerde Kıbrıs Türk'tür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük de Kıbrıs Başkonsolosu Burhan Işın'la beraber Ankara'ya gelerek Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Başbakan ve Cumhurbaşkanı ile Kıbrıs konusunda görüşmelerde de bulunur.¹⁰⁵ Kıbrıs Valisi Sir Hugh Foot, Kıbrıs'ın mukadderatı konusunda Türklerle Rumların dostluğundan bahsederken Kıbrıs Radyosu da yaptığı yayınlarla bu dostluğu pekiştirecek adımlar atıldığını, bunun en son örneğinin ise Lakademya köyünde yaşayan Türklerle Rumlar arasında gerçekleştirildiğini duyurur; ancak bu haberler Kıbrıs Türk toplumundan çok sert bir tepki görür.¹⁰⁶ Kıbrıs Radyosu'nun Türklerle Rumların dostluğunu göstermek için duyurduğu olay ise yılbaşı akşamı gerçekleşmiştir.¹⁰⁷

Öte yandan 27 Ocak 1958 tarihinde Lefkoşa Sarayönü Meydanı'nda meydana gelen olaylarda insanların hayatını kaybetmesi üzerine "Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı"¹⁰⁸ bir bildiri yayımlayarak Kıbrıs Türklerini İngilizlere karşı pasif direnişe davet eder ve 'Yunan menfaatlerine hizmet ettiği için'¹⁰⁹ hükümet kontrolündeki Kıbrıs radyosunun Türkler tarafından da dinlenmemesi istenir.¹¹⁰ Bu tarihten sonra ise söz konusu radyo istasyonu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi yayın organı olarak CYBC olarak bilinen Kıbrıs Yayın Korporasyonu¹¹¹ (Cyprus Broadcasting Corporation) ve bütün Kıbrıs adasının sesi bağlamında hayli iddialı bir başlangıçla yayın hayatına devam eder; ancak 16 Ağustos 1960-21 Aralık 1963 döneminde Kıbrıslı Türkler yanında Kıbrıslı Rumlar ve bazı Ermeni ve İngiliz radyo personelinin de görev yaptığı bu radyo istasyonunun ömrü çok uzun süreli olmayacak ve kuruluşundan sadece 3 yıl, 4 ay, 5 gün sonra fiilen ortadan kalkacaktır. Esasında kurulan çiçeği burnunda Kıbrıs Cumhuriyeti açısından Kıbrıslı Türklerle Rumların birlikte görev alacakları ve işbirliği içerisinde olumlu işlere imza atacakları radyo istasyonu ilk bakışta son derece olumlu bir intiba bırakmakta ve geleceğe yönelik bir umut ışığı da yakmaktadır; ancak durum hiç de beklendiği gibi olmayacaktır. Her ne kadar aynı isimle radyo yayınlarına devam ediyor gibi görünse de artık radyoda Kıbrıslı Türk personel bulunmamaktadır ve onların yerine bilgi kirliliği, propaganda ve lobicilik faaliyetlerinde bulunan ve doğru Türkçeyi de

¹⁰⁴ Tansu Yeşilada'dan aktaran Osman Güvenir, Bestekâr ve Müzik Adamı; Ekrem Yeşilada, Okman Printing, Lefkoşa, s. 167. Şeniz Coşkun, *Televizyon Haberciliğinde Etik; KKTC'de Televizyon Haberciliğinin Etik Anlayışı Üzerine Bir İnceleme*, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2011, s. 20.

¹⁰⁵ *Dünya*, 1 Ocak 1958.

¹⁰⁶ *Halkın Sesi*, 4 Ocak 1958.

¹⁰⁷ *Halkın Sesi*, 4 Ocak 1958.

¹⁰⁸ Araştırmacının Notu; 27-28 Ocak 1958 itibarıyla TMT Kıbrıs'ta kuruluşunu tamamlamış olmasına rağmen o dönemin Türk gazetelerinde bu teşkilattan Kıbrıs TMT Volkan olarak bahsedilmektedir.

¹⁰⁹ *Dünya*, 2 Şubat 1958.

¹¹⁰ *Dünya*, 2 Şubat 1958.

¹¹¹ Konuyla ilgili yönerge için bkz. Cyprus Broadcasting Corporation, Chapter 300 A of the Laws;1959 Edition, Government of Cyprus, Londra, 1959.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

bilmeyen Rum radyocuların bütün gün devam eden beyin yıkama faaliyetleri söz konusu olacaktır.¹¹²

CBC, 16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğü altında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş antlaşmaları gereği bünyesinde %70 Rum ve % 30 da Türk personel bulundurmaya zorundadır. Öte yandan Kıbrıslı Rumların devletin işleyişiyle ilgili anayasal ve antlaşmalarla garanti altına alınmış pek çok hususa riayet etmemeleri gibi personel sayısı ile ilgili konu da neredeyse bütün kamuda hiçbir şekilde uygulanmamıştır.¹¹³ 16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğü altında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasının ilgili 171. maddesi yeni kurulan devletin yayın stratejisini ortaya koymaktadır.¹¹⁴

Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra da daha önce olduğu üzere Rauf R. Denктаş'ın büyük bir stratejik öngörüyle sadece Kıbrıslı Türklere özel bir radyo istasyonu kurulması yönündeki düşüncesi bir kere daha gündeme gelir.¹¹⁵ Bununla birlikte esasında 1957 yılında Kıbrıs Türkleri tarafından bir radyo kurma çalışması daha söz konusudur ve pek bilinen bir durum da değildir. 1957 yılında Limasol'da 19 Mayıs Lisesi'nde Fizik dersi bağlamında bir ev ödeviyle başlayan bu çalışma Kıbrıs Türklerinin ilk radyo denemesi olarak da değerlendirilebilir.¹¹⁶ Kıbrıs Radyo Yayın Korporasyonu biraz sıkıntılı dinlense de Ankara Radyosu dışında Kıbrıslı Türklerin Türkiye ve Türk müziğiyle olan tek bağlantısıdır o dönemde.¹¹⁷ EOKA teşkilatının kurulduğu ilk günden itibaren Grivas'ın üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi propaganda ve basın-yayın kuruluşlarıyla ilişki olduğundan EOKA'cılar her fırsatta bundan azami çıkar sağlamaya yönelik girişimlere devam ederler.¹¹⁸

Radyo Yayınları ve İç Huzursuzluklar

İngilizlerin adada kurdukları bu radyo istasyonunda görev yapanlar arasında bulunan Hüseyin Kanatlı da bu radyo istasyonu ile ilgili olarak "...Türklerin ayrı, Rumların ayrı bölümleri ve bu bölümlerin başında da Türkçe ve Rumca Neşriyat Müdürlüğü bulunmaktaydı. Radyocuların yayınlarını kendi müdürleri denetlemekteydi. Dönemin Türkçe Neşriyat Müdürü ise Suphi Rıza Bey'di... Biz esas radyoculuğu orada öğrendik. Büyük bir titizlik söz konusuydu..."¹¹⁹. Hüseyin Kanatlı'nın bu radyo istasyonunda çalışmaya başlaması ise kendi

¹¹² Hüseyin Kanatlı ile 12 Nisan 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹¹³ Bayrak Radyosu çalışanı ve tiyatro sanatçısı Hilmi Özen'le 30 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹¹⁴ Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, Madde 171, Kıbrıs Hükümet Matbaası, Lefkoşa, 1960, s. 55.

¹¹⁵ Rauf R. Denктаş, *a.g.e.*, s. 346-347.

¹¹⁶ Metin Turan, "TMT Yıllarından Onurlu Sesler; Sancak Radyoları", *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu*, Cilt II, 31 Ekim-5 Kasım 2011, Kıbrıs TMT Mücadele Derneği, Lefkoşa, s. 32-33

¹¹⁷ Ahmet Tolgay'dan aktaran Bayrak Özel Sayısı, BRTK, Aralık 2013, s. 28-29.

¹¹⁸ KTMA, EOKA Bildirileri Dosyası No. 1318 ve 1319.

¹¹⁹ Hüseyin Kanatlı ile 17 Mayıs 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

ifadesiyle önce bir hayal kırıklığı, ardından bir yıkımla gerçekleşecektir. Limasol’da Talat Yurdakul’un okul müdürlüğü yaptığı günlerde bu okulda son dönemini geçirdiğini düşünmektedir ve sene sonu müsamesesinde son derece ağır bir program hazırlayarak Osmanlı Tarihi’ni gözler önüne sermeye çabalar. Seyirciler arasında Kıbrıs Radyo Korporasyonu’ndan Türkçe Neşriyat Müdürü Suphi Rıza Bey ile yardımcısı Özkan Uygur Bey de bulunmaktadır. Program tamamlanır; ancak Hüseyin Kanatlı’nın Lefkoşa’daki Teknik Okul’a atanma düşüncesi başka iki öğretmen tercih edilmesi nedeniyle gerçekleşmez.

O arada Müfettiş Özdemir Bey’in kendisine gelerek bir münhal bulunduğunu belirtmesi ve ardından “Bu meslek tam sana göre. Kalemin güçlü, hayal gücün de öyle. Türkçe, İngilizce, edebiyat ve sanat dallarında da yeteneğin çok yüksek. Üstelik müzik eğitimin, müzik hocalığın da var. Bu iş için biçilmiş kaftansın. Gerçi öğretmenlikte müzik ağırlıklı bir programın var; ancak sevmediğin başka konularda da ders vermek zorundasın. Oysa radyoda kendi çizginde ve zevkine uygun programlara kendini verebilirsin. Eğitiminin ve öğretmenlik deneyiminin de bu çalışmalarında daha da başarılı olmanı sağlayacak ve daha da önemlisi içinde bulunduğun hayal kırıklığı yerini daha aydın bir geleceğe bırakacak...”¹²⁰ demesiyle radyoda “Program Danışmanı” görevi için müracaat etmekte gecikmez.¹²¹ Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından radyoda ufak çaplı da olsa huzursuzluklar kendini göstermeye başlamıştır.¹²²

16 Ağustos 1960 tarihinden itibaren yayın yapan Kıbrıs Radyosu böylece “tahrik kumkuması, Türklük düşmanı, öfke makinesi”¹²³ olarak faaliyette bulunmakta ve Kıbrıslı Türklerin tepkisini çekmektedir. Türklere verilen hakların ortadan kaldırılması ve bu hakların Rumlara verilmesi veya Rumlar lehine değiştirilmesi Türk toplumunu adada azınlık haline getireceğinden Makarios, İngilizlerden aldığı olumlu sinyallerle planını uygulamaya koyar. Bu konuda faaliyette bulunan sadece Makarios da değildir. Rum tarafının bütün ileri gelenleri ellerine geçen her fırsatta tahrik edici davranışlar ve konuşmalarla Enosis fikrini sıcak tutma gayreti içine girer. Ayrıca İngiltere’nin adada Akrotiri ve Dikelia askerî üslerini açmasını müteakip Yunanistan, Türkiye ve İngiltere’nin garantör ülke olarak geri planda kalmaları, kâğıt üzerinde nüfus olarak Türklere daha olan Rumların Türklere nasıl olsa kolayca alt edebiliriz düşüncesine kapılmalarına sebep olur ve Makarios, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların Enosis hayalleri bir kere daha kabarr.¹²⁴

Londra ve Zürih antlaşmalarının ardından 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte bu radyo istasyonu da yeniden düzenlemeye gider ve 1

¹²⁰ Hüseyin Kanatlı, *Uçan Yıllar 1931-1959*, Cilt I, Lefkoşa, Haziran 2014, 251-252.

¹²¹ Kanatlı, *a.g.e.*, s. 253-254.

¹²² Hüseyin Kanatlı ile 12 Nisan 2015 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

¹²³ *Nacak*, 14 Haziran 1961.

¹²⁴ Fahir Armaoğlu, “Crisis The Cyprus Question Initiated In Turco-Greek Relations”, *Revue Internationale d’Histoire Militaire*, Ankara, 1988, s. 228.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Nisan 1955 tarihinden itibaren adayı kan gölüne çeviren EOKA tedhiş örgütünün saldırılarının ardından kurulan bu ortak radyoda radyonun müdürlüğünü %70-%30 oranlarına göre Kıbrıslı bir Rum yaparken müdür yardımcılığı görevine ise Suphi Rıza Bey getirilmiş durumdadır.¹²⁵

Hazırlanan yönergeyle ortak bir radyo istasyonu kurulması ve bu istasyon vasıtasıyla başta radyo, televizyon olmak üzere ilgili alanlarda sesli ve görüntülü yayın yapılması kabul edilir. Böylece bu radyo istasyonu vasıtasıyla ve tıpkı Londra-Zürich antlaşmalarına uygun bir şekilde garantör devletler olarak bu antlaşmalara imza atan İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın talepleri doğrultusunda Türk ve Rum personel istihdam edilmeye başlanır. Bu oran devletin diğer bütün kurum ve kuruluşlarında olduğu üzere %70 Rum ve %30 Kıbrıslı Türk olarak belirlenmiştir; ancak Rumlar bu kurala hiçbir şekilde riayet etmemişlerdir. Kıbrıslı Türklerin esaret ve mücadele döneminde açmaya çalıştıkları Bayrak Radyosu öncesinde ise Kıbrıslı Rumların radyo yayınları söz konusudur ve 1960 yılından çok daha önce başlamıştır. 4 Ekim 1953 Pazar günü İngiliz yönetimi tarafından altyapısı hazırlanıp yayın hayatına başlayan, 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devredilen ve 1963 sonrasında tamamen eski EOKA'cı İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis idaresinde Rumlara bırakılan bu radyo istasyonunun ardından 4 yıl sonra ve 1 Ekim 1957 tarihinden itibaren de ilk televizyon yayını söz konusu olacaktır.¹²⁶

Öte yandan 1960'lı yıllardan itibaren faaliyete geçen RIK (PIK) TV kanalı özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumların müşterek hizmet verdikleri ve yayınlar gerçekleştirdikleri bir TV kanalı haline gelmesine rağmen 21 Aralık 1963 günü başlayan Rum saldırılarının ardından Türklerin buradaki hizmetleri de sona ermiş ve TV kanalı sadece Rumlara hizmet eder hale gelmiştir.

İlk yayına başladığında Cyprus Broadcasting Service/Kıbrıs Radyo Yayın Kurumu adıyla yayına başlayan ve kısaca "CYBS" olarak adlandırılan radyo istasyonu 1 Ocak 1959 tarihinden itibaren resmen devlete ait bir radyo istasyonu haline gelir ve ismi de "Kıbrıs Radyo Yayın Kurumunun Kanunu Madde 300 A" çerçevesinde Kıbrıs Yayın Kurumunu (Cyprus Broadcasting Corporation) olur.¹²⁷

Radyo istasyonu ilk yayına başladığı dönemde haftada sadece 5 gün ve günde sadece 3 saat radyo yayını yapabilecek bir kapasiteye sahiptir ve bu yayınlar Lefkoşa civarında

¹²⁵ Hikmet Afif Mapolar'ın Suphi Rıza Bey hakkında bu kadar sert, suçlayıcı ve acımasız eleştirilerde bulunmasının muhtemelen farklı sebepleri olabilir. Suphi Rıza Bey'in bürokrat ve bir kamu görevlisi olarak ciddiyeti, iş disiplini ve görev yaptığı kurumlara verdiği destek ve katkı ise zaten gözler önündedir. Hikmet Afif Mapolar, a.g.e., s. 230-231.

¹²⁶ Şeniz Coşkun, a.g.e., s. 21.

¹²⁷ Nikolaos Stelya, "The Short-Lived Bicomunal Cyprus Broadcasting Corporation", *Media History*, 22:2, s. 218.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

yaklaşık 24 kilometrelik bir alanda etkili olacak şekilde yapılabilmektedir.¹²⁸ Bu araştırmanın farklı bölümlerinde de ayrıntılı bir şekilde değinildiği üzere radyo istasyonunun ve 4 yıl sonra da TV kanalının hizmete girmesi adadaki İngiliz yönetiminin 1878'den itibaren devam eden hükümlerinin belki de en karmaşık, en zorlu ve en sıkıntılı sürecine denk gelir. Bu kadar zorlu bir dönemde ve daha önce bu konuda hiçbir ciddi adım atılmamasına rağmen adadaki İngiliz yönetiminin adada egemenlik haklarını Kıbrıslı Türklere ve Rumlara bırakma arifesinde böyle bir adım atması da ayrı bir tartışma ve araştırma konusudur. Söz konusu radyoda çalışanlardan birisi de yılların radyo ve televizyonculuğa büyük emek vermiş 1932 Kıbrıs doğumlu Mustafa Sami Akalın'dır.¹²⁹

Öte yandan başta Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Başpiskopos Makarios ve dönemin İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis'in kurulan yeni devleti Yunanistan'la birleşmek ve Enosis hayallerini gerçekleştirmek amacıyla bir atlama tahtası olarak görmeleri nedeniyle bu radyo da uzun soluklu olmaz ve Kanlı Noel olarak Kıbrıs tarihine geçen Rum saldırılarının ardından 21 Aralık 1963 gününden itibaren Kıbrıslı Türk personelin görev yapmadığı, işe gidemediği ve can güvenliğinin olmadığı bir ortam oluşur ve Rumların işgaline giren radyo istasyonu da doğrudan Rum propagandası yapan bir istasyon haline gelir. Radyoda bozuk Türkçeleriyle kara propaganda yapan Rumlar ise Kıbrıslı Türk çalışanların mazeretsiz işe gelmedikleri, silahlı Türklerin Rumlara saldırdıkları ve devleti yıkmaya çalıştıkları yönünde inandırıcılıktan uzak kara propaganda çalışmalarına devam ederler. 21 Aralık 1963 tarihine kadar devletin bu radyo istasyonunda çalışan Kıbrıslı Türk radyocular arasında istihbarat görevi de üstlenmiş olan Meral Ertürk de vardır.¹³⁰ Söz konusu bu radyoda meslek hayatına başlayanlardan birisi de sonraki süreçte Kıbrıs Türk sahnelerinin önemli simalarından birisi olacak Ahmet Belevi olur.¹³¹

Radyo yayıncılığına oranla TV yayınları ise son derece kısıtlıdır ve televizyon sahipleri de adada neredeyse parmakla gösterilecek kadar azdır. Dönemin şartları gereği insanlar televizyon sahibi tanıdıklarına sanki sinemaya gider gibi gitmeye başlamışlardır ve bundan en çok şikâyet edenler de şüphesiz ev sahipleri olmaktadır.¹³²

21 Aralık 1963 Kanlı Noel Süreci ve Radyolar

Garantörlük Antlaşması'na uygun olarak Kıbrıs Cumhuriyeti çerçevesinde devlet memurluğu kadrolarında %70 Rum ve %30 Kıbrıslı Türk çalıştırılması konusu ise Rumların farklı dönemlerde yaptıkları çeşitli baskılar sonucunda hiçbir zaman hayata geçirilemez ve özellikle Başpiskopos ve Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios'un 1962 yılından

¹²⁸ Stelya, a.g.m., s. 218.

¹²⁹ Bertuğ Topal ve Didem Mentş'ten aktaran *Yenidüzen*, 15 Şubat 2010.

¹³⁰ Meral Ertürk ile 15 Temmuz 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹³¹ Ahmet Belevi ile 15 Mayıs 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹³² Özker Yaşın, *Nevzat ve Ben*, Cilt III, İstanbul, 1997, s. 15.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

itibaren Anayasa üzerinde Kıbrıs Türklerinin haklarını gasp etmeye yönelik 13 değişiklik yapma düşüncesi adayı kaosa sürükler ve 21 Aralık 1963 günü başlayan Rum saldırılarıyla Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen ortadan kalkar.¹³³ 21 Aralık 1963 günü başlayan saldırıların ardından Kıbrıslı Türk radyo personeli radyo istasyonundaki görevlerine artık bir daha gidemezler.¹³⁴

Yunanistan'ın Megali İdea ve Rumların Enosis hayalleri nedeniyle ömrü maalesef kısa süreli olan Kıbrıs Cumhuriyeti böylece fiilen 21 Aralık 1963 gecesini başlayan Rum saldırılarıyla tarihe karışır ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bütün resmi kurum ve kuruluşlarında görev yapan öğretmenlerden tapu memuruna, ormancıdan hemşireye kadar hiçbir Kıbrıslı Türk artık mesailerine devam edemezler. Bu kaosu yaşayanlar arasında şüphesiz Kıbrıs Cumhuriyeti'nin müşterek radyo istasyonu olan CBC'de görev yapmakta olan Kıbrıslı Türk radyo elemanları için de geçerlidir ve böylece radyo istasyonu doğrudan bir Rum radyosu haline gelirken¹³⁵ Lefkoşa yakınlarındaki Atalasa'da bulunan radyoya artık gidemeyen Türk personel ise Lefkoşa'nın güvenli bölgelerine kaçmış ve Bayrak Radyosu'nun kuruluş sürecine destek vermeye başlamıştır.¹³⁶

Kıbrıs Cumhuriyeti devletinin fiilen ortadan kalkması, CBC'de görev yapan Türk personelin artık görevlerine devam edememeleri ve Kıbrıs Türklerinin radyo yayınları vasıtasıyla temsiliyet haklarının ellerinden alınması 24 Aralık 1963 tarihinde verilen "Kahraman mücahitlerimizin sesini doğru olarak yansıtacak bir radyoya ihtiyaç vardır." direktifinin alınmasından hemen sonra çalışmalara başlanılır. O günlerde Kıbrıs Telekomünikasyon İdare Meclisi asbaşkanı konumunda olan Ali Gürsoy'un¹³⁷ da büyük destek verdiği bu çalışma sonrasında Lefkoşa'da Viktorya Caddesi'nde bulunan Ergün Orhan Şevket'in deposundaki hurda malzemelerden radyo istasyonu kurma projesi de hayata böylece geçirilir.¹³⁸

Bu dönemde perde arkasında Seferberlik Tetkik Kurulu ya da daha sonraki adıyla Özel Harp Dairesi bulunmaktadır ve Bayrak Radyosu'nun elektronik konusunda uzman personeli de bu daire tarafından takip edilmektedir. Bu konuda görev alanlardan birisi de Derviş Özer Berkem olacaktır.¹³⁹ Dr. Fazıl Küçük'ün garajında halktan toplanan 100 araba aküsüyle derme

¹³³ Caner Akova ile 4 Şubat 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

¹³⁴ Hüseyin Kanatlı ile 12 Nisan 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme. Sevilay Direkoğlu ile 3 Mayıs 2015 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

¹³⁵ Kıbrıs Türk Basın Konseyi ve Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu üyeliği yapan Meral Ertürk ile 15 Temmuz 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹³⁶ Sevil Emirzade ile 14 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹³⁷ Ali Gürsoy aynı zamanda Kıbrıs Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Dr. Niyazi Manyera'nın damadıdır.

¹³⁸ Bayrak Radyosu çalışanı ve tiyatro sanatçısı Hilmi Özen'le 30 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹³⁹ Derviş Özer Berkem ile 8 Şubat 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

çatma bir istasyon kurulur ve 25 Aralık 1963 günü Lefkoşa'da “Bayrak Bayrak Bayrak. Burası Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi”¹⁴⁰ anonsu duyulur.¹⁴¹

21 Aralık 1963 tarihinde başlayan ve Kıbrıs tarihine Kanlı Noel olarak geçen sürecin ardından ada sathında 103 köyün boşaltılması, nüfusun neredeyse yarıya yakınının daha güvenli bölgelere göç etmeye başlaması ve iletişim bağlamında Kıbrıs Türklerinin sesini duyuracak bir radyoya ihtiyaç duyulmasının ardından başlayan faaliyetler Kıbrıslı Türkler için muazzam bir moral ve motivasyon kaynağı da olacaktır.¹⁴²

Bu arada Rumların yukarıda belirtilen “Bekledim de gelmedin” şarkısıyla yaratmaya çalıştığı psikolojik algı operasyonu 20 Temmuz 1974 tarihindeki Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar devam edecektir.¹⁴³ Bayrak Radyosu, Kıbrıs Türk toplumunun en büyük moral kaynağı olmuş, çarpışmalar ve katliamlar sonucunda birbirlerinden ayrı düşen ve haberleşemeyen ailelerin iyilik ve sağlık haberlerini yayımlayarak millî marşlar, kahramanlık türküleri ve şiirler okuyarak toplumun moral seviyesini hep yüksek tutmuş ve millî duyguları kamçulamıştır.

Bu süreçte İngiliz döneminden başlayarak Kıbrıs Cumhuriyeti radyo istasyonunda görev yapan ve 21 Aralık 1963 sonrasında bu görevlerine devam edemeyen ve Bayrak Radyosu'nun ortaya çıkmasında isimleri geçen ve tespit edilebilen spiker, programcı, yönetmen ve idareci Kıbrıslı kadınlar Meral Ertürk, Güzide Tunç, Muazzez Yalın, Sevilay Direkoğlu, radyo teknik operatörü Ayten Kılıç, CBC'de TV görevlisi Olcay Okur, CBC'de radyo teknik operatörü Aysel Suphi Tilki, CBC'de radyo teknik operatörü Ayten Kamuran, Hatice Söğüt ve sözlü yayınlarda program yapımcısı ve sunucu olan Ayşe Başar olur.

Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ait radyo istasyonuna can güvenliği kalmadığı için gidemeyen ve Bayrak Radyosu'nda göreve başlayan personel arasında eşi Kemal Tunç'la birlikte görev yapan “radyolu günlerimizde nice sözel programı, radyofonik skeci, reklâmı renklendiren ve unutulmaz semboller arasına giren bir ses”¹⁴⁴ olan Güzide Tunç, kendisini “Ben Bayrak Radyosu'nu çocuğum gibi görürüm.”¹⁴⁵ şeklinde ifade eden diyen Sevilay Direkoğlu¹⁴⁶, Hatice Söğüt ve Ayşe Başar yanında Feyziye Hulusi olacaktır.¹⁴⁷ Güzide Tunç inanılmaz fedakârlıklar, cansiperane çabalar sonrasında tesis edilen Bayrak Radyosu'ndaki hizmetleri konusunda “Zaman mevhumu gözetmeksizin bize verilen görevleri yapmaya çalışıyorduk.

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. *BRK Yıllığı*, 1985, s. 34.

¹⁴¹ *Halkın Sesi*, 29 Aralık 1963.

¹⁴² Birsen Şemsettin ile 4 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹⁴³ KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı merhum Rauf R. Denktaş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹⁴⁴ Ahmet Tolgay'dan aktaran *Kıbrıs*, 10 Temmuz 2007.

¹⁴⁵ Emine Hoca, a.g.m., s. 52.

¹⁴⁶ Yakup Adadağ ile 19 Haziran 2017 tarihinde Girne Karaoğlanoğlu'da yapılan görüşme. İnci Çelik ile 10 Nisan 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

¹⁴⁷ Gürkan, a.g.e., s. 177-184.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Örneğin fazla mesai ödenmesi gibi bir şey söz konusu değildi. Herkes işini en iyi şekilde yapmaya çalışırdı. Disiplin ve saygı vardı ama en önemlisi personelin onore edilmesine verilen önemdi...¹⁴⁸ der.

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı sürecinde Kıbrıs adasında ilk defa radyoyle ve radyo yayınlarıyla karşılaşan Kıbrıslı Türklerin radyo macerası zorlu ve bir o kadar da kısıtlamalarla doludur. Bununla birlikte İngiltere'nin özellikle Ortadoğu coğrafyasında İsrail devletinin kurulmasının akabinde bu bölgeden bazı askeri birliklerini Kıbrıs adasına nakletmesi ve Kıbrıs adasının askeri stratejik bağlamda taşıdığı göz önüne alınarak burada yaptığı yeniden yapılanma girişimleri iletişim alanında da kendisini gösterir. Önceleri sadece İngiliz Hava Kuvvetleri Komutanlığı askeri personeline yönelik kısıtlı yayınlar yapmakta olan radyo istasyonunun Lefkoşa Lakadamy'a'da bulunan merkezden başlayan serüveni daha sonra Agrotur ve Dikelya özerk askeri üsleriyle devam edecektir. Bu süreç İngiliz resmi radyo yayın korporasyonu olan BBC'nin de Kıbrıs'a büyük önem ve destek verdiği bir süreçtir.

İlginç ve şaşırtıcı olan nokta ise söz konusu İngiliz radyo istasyonlarında çalışan Kıbrıslı Türk personelin büyük bir kısmının kadınlar olmasıdır ve söz konusu kadınlar önce 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti sürecinde devlete ait radyo istasyonunda çalışmaya başlayacaklar, ardından Aralık 1963 itibarıyla Kıbrıslı Türklerin dünyaya seslerini duyurabilmek amacıyla zor şartlar altında tesis ettikleri Bayrak Radyosu'nun da temelini oluşturacaklardır.

Daha sonraki süreçte ise Lefkoşa'da Orhan Şevket'in hurda deposundan cansiperane ve Rum ateşi altında temin edilen birkaç alet, yaklaşık 100 arabanın sökülen aküleri, evlerden bulunan kablolar, telefon ahizeleri vb. yardımıyla önce 5 dakika ve sadece 50 metreye, süreç içerisinde de Mağusa Canbulat, Larnaka Doğanın Sesi, Limasol Sancak, Gazi Baf, Lefke Sancak Radyosu gibi diğer sancak radyolarıyla dış dünyaya seslerini duyurma çabalarıdır. Bu bağlamda Kıbrıslı Türklerin Bayrak Radyosu ile başlayan ve son olarak Anamur'da açtıkları son derece gizli ve uzun süre nerede olduğu anlaşılamayan Anamur Radyosu'na kadar geçen süreçte Kıbrıslı Türk kadınlar spiker, haberci, yorumcu, telsiz verici imalatçısı, bu malzemelerin güvenli bölgelere taşınması ya da arıza yapan cihazların tamirinde çeşitli görevler üstlenerek kelle koltukta adanın dört bir yanında EOKA'nın, silahlı Rumların ve askeri sansür ve sıkıyönetimin ağır baskıları altında cansiperane görev yapmışlardır.

¹⁴⁸ Emine Hoca, a.g.m., s. 48

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Kaynakça

A. Kitaplar

AKÇAM, Zeki, *Serdarlı (Çatoz) Köyü Monografisi ve Ağzı*, Hiperyayın Yay., İstanbul, 2017.

ATUN, Hakkı, *Bir Öz Yaşam Öyküsü; Hakkı Atun'un Anıları*, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, Nisan 2016.

Balıkçioğlu, Osman, *Bizim İnsanımız Bizim Lefkoşa'mız*, Lefkoşa, 2000.

BAŞAR, Emir Ali, *Anılarım*, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, Ağustos 2017

BAŞKAYA, Yılmaz, *TMT ve Kıbrıs Türk'ü*, Galeri Kültür Yay., Haziran 2016

BOZKURT, İsmail, *Beştulum'dan Zirköy'e; Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği 1940-1963*, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, Mart 2018

COŞKUN, Şeniz, *Televizyon Haberciliğinde Etik; KKTC'de Televizyon Haberciliğinin Etik Anlayışı Üzerine Bir İnceleme*, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2011.

ÇATAL, Özen, *Canbulat Radio as an Alternative Radio Station*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Mağusa, 2003.

DAĞLI, Okan, *Medeniyetlerin Kesiştiği Kent Mağusa*, Havadis Yay., 2015, Lefkoşa

DEDEÇAY, Servet Sami, *Dr. Fikret Rassim (1910-1998)*, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., Lefkoşa, 1998.

DEDEÇAY, Servet Sami, *Kıbrıs'ta Enformasyon veya Yazılı ve Sözlü Basın*, Cilt I, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., Lefkoşa, Nisan 1988

DEDEÇAY, Servet Sami, *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı Sayesinde Dinsel Mutaassıplıktan Sıyrılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullenışı*, Cilt III, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yay., Lefkoşa, 2010

DEDEÇAY, Servet Sami, *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı Sayesinde Dinsel Taassuptan Sıyrılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullenışı*, Cilt II, Lefkoşa, 2009.

DEMİRAG, Fikret, *Şu Müthiş Savaş Yılları*, Kültür Yay., Lefkoşa, 1999.

DEMİR YÜREK, Meral, *Larnaka Mektubu; Mütefekkir*, Akademik Kitaplar Yay., 2010. İstanbul

DENKTAŞ, Rauf R., *Karkot Deresi*, Remzi Kitabevi Yay., İstanbul, Kasım 2005

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

- ERDİM, Halil, *Tahtagala-Çağlayan 1963-1974*, Lefkoşa, 2009.
- FERİDUN, Arif, *Unutulmasın Diye*, Kitap Matbaacılık, Lefkoşa, 2011.
- FOOT, Hugh, *A Start in Freedom*, Hodder and Stoughton, Londra, 1964.
- GÜRKAN, Nezire, *Hayata İzler; Söyleşiler*, Işık Kitabevi Yay., Lefkoşa, 2010.
- GÜVENİR, Osman, *Bestekâr ve Müzik Adamı; Ekrem Yeşilada*, Okman Printing, Lefkoşa
- İZMEN, Mehmet Ali, *İkinci Dünya Savaşı ve Kıbrıslıların Katkısı*, Ankara, 2005
- KANATLI, Hüseyin, *Uçan Yıllar 1931-1959*, Cilt I, Lefkoşa, 2014.
- KESER, Ulvi, *İkinci Dünya Savaşı ve İngiliz Ordusunda Katırcılar*, IQ Yay., İstanbul, 2007.
- KESHIAN, Kevork K. *Nicosia; Capital of Cyprus Then and Now*, The Moufflon Book and Art Center, Lefkoşa, 1990
- MALLINSON, William, *Cyprus; A Modern History*, I.B. Tauris Publications, Londra, 2005
- MENGÜÇ, Arslan, *Ben Tiremeşeli Mehmet Ali*, Lefkoşa, 2013.
- MORGAN, Tabitha, *Sweet and Bitter Island; A History of the British in Cyprus*, I. B. Tauris, Londra, 2010.
- ÖZCANHAN, Özcan, *Onurlu Bir Yaşamdan Dikine Kesitler*, Gökada Yay., Lefkoşa, Aralık 2009
- ÖZDEMİR, Hüseyin, *Kıbrıs'ta 60 Yıl*, Volkan Yay., Şubat 1997, İzmir
- PİRGALI, Tüge, *Kıbrıs Adasında Yayın Yapan Türk Radyolarının 1960-1974 Yılları Arasında Kamuoyu Oluşturmadaki Etkisi*, Girne Amerikan Üniversitesi Sosyal ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Girne, 2008.
- SANVER, Ahmet, *Eski Lefkoşa, Eski Lefkoşa Anılarım-4*, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, 2016
- SAYGILI, Neriman, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bayrak Radyosu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- TOLGAY, Ahmet, *Naftalin Kokulu Kıbrıs*, Cypri-Cola Evsu Yay., Lefkoşa, 2011.
- VARNAVAS, Andreas, *A History of the Liberation Struggle of EOKA (1955-1959)*, C. Epiphaniou Publications, Lefkoşa, 2004.
- YAŞIN, Özker, *Nezhat ve Ben*, Cilt III, İstanbul, 1997.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

YENİASIR, Mustafa, KALAY, Kenan ve YEMENİCİOĞLU, Emir H., Lefkoşa *Sancağı, (Yayımlanmamış Askeri Günce)*, Lefkoşa

YILDIZ, Osman ve Güven Arıklı, *Dr. Fazıl Küçük Makaleler (1942-1981)*, 4. Cilt, Dr. Fazıl Küçük Vakfı Yay., (Basım tarihi belli değildir.), Lefkoşa

B. Makaleler

DIMITRIAKIS, Panagiotis, “British Intelligence and the Cyprus Insurgency, 1955-1959”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Cilt 21, Sayı 2, 2008, s. 385.

DIMITRIAKIS, Panagiotis, “The Special Operations Executive and Cyprus in the Second World War”, *Middle Eastern Studies*, Volume 45, No 2, (Mart 2009), s. 318.

HAŞMET, Ayla, “Üner Ulutuğ’un Kıbrıs Türk Tiyatrosuna Katkıları”, (Editör Prof. Dr. Naciye Doratlı), *VII. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu*, DAÜ, Gazi Mağusa, KKTC, s. 65-69.

HOCA, Emine, “Bir Dönem, Üç Kadın”, *Medya, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği*, Sayı 9, (Temmuz 2014), s. 50-52.

KANATLI, Hüseyin, “Antendeki Bayrak”, *Medya, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği*, Sayı 3, (Temmuz 2011), s. 14-15

KAZIM, Reşad, “Kurtuluş Savaşı’nda Kıbrıslılar”, *Kıbrıs Bülteni*, Sayı 6, Cilt 4, Haziran 1981, İstanbul, s. 6.

KOÇ, Sanem, “Her Şeyi Anneme Borçluyum.”, *Lefkoşa Türk Belediyesi Gazetesi*, Yıl 2, Sayı 8, Mayıs 2015, s. 10.

STELYA, Nikolaos, “The Short-Lived Bicommunal Cyprus Broadcasting Corporation”, *Media History*, 22:2, s. 218.

YALÇIN, Nevzat, “Köyde İlk Radyolar”, *Modern Kıbrıslı Türk Edebiyatından Anı ve Gezi Yazıları*, Editör Yaşın, Mehmet, Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı Yay., Mart 2007, Lefkoşa, s. 55-56.

YILDIZ, Netice, “Portrait of Mevhibe Şefik: The First Turkish Cypriot Woman Art Teacher/ Bir Portre: Mevhibe Şefik - İlk Kıbrıslı Türk Kadın Resim-Sanat Öğretmeni (1923)”, *Kadın/Woman 2000*, Haziran 2002, s. 1-44.

C. Süreli Yayınlar

Bayrak Özel Sayısı Dergisi

Halkın Sesi

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

International Journal of Intelligence and Counterintelligence

Kadın/Woman 2000

Kıbrıs

Lefkoşa

Lefkoşa, Lefkoşa Türk Belediyesi Gazetesi

Media History

Medya

Middle Eastern Studies

Nacak

Ortam

Poli

Star Kıbrıs

Yenidüzen

D. Sözlü Tarih Çalışması

Bayrak Radyosu çalışanı İnci Çelik ile 10 Nisan 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Bayrak Radyosu çalışanı ve tiyatro sanatçısı Hilmi Özen'le 30 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Birsen Şemsettin ile 4 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Caner Akova ile 4 Şubat 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

Derviş Özer Berkem ile 8 Şubat 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

Güzide Tunç ile 16 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

Hüseyin Kanatlı ile 12 Nisan 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı merhum Rauf R. Denктаş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

Meral Ertürk ile 15 Temmuz 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Özcan Atamert ile 16 Ağustos 2017 tarihinde Datça'da yapılan görüşme.

Sevil Emirzade ile 14 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Sevilay Direkoğlu ile 3 Mayıs 2015 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 2 Number 2 June 2021

Şirin Süha ile 15 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

Şule Örfi (Süha) ile 15 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

TMT Limasol Sancağı mensubu Aydın Aygın ile 20 Ağustos 2004 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

TMT Limasol Sancaktarı ve Limasol Hastanesi Başhekimi Dr. Ayten Berkalp ile 12 Kasım 2013 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

Yakup Adadağ ile 19 Haziran 2017 tarihinde Girne Karaoğlanoğlu’da yapılan görüşme.

E. Elektronik Kaynaklar

<http://www.overlandstorage.com/pdfs/bfbs.pdf>

<http://ktdt.blogspot.com.cy/2007/08/ktdt-kisa-tarihe.html>

<http://www.erguclu.eu/yasamin%20mutfagi/feyziye.htm>

F. Diğer Kaynaklar

BRTK Yıllığı, 1985

Cyprus Broadcasting Corporation, Chapter 300 A of the Laws;1959 Edition, Government of Cyprus, Londra, 1959.

TMT Lefkoşa Sancağı’nda da görev yapan TMT ve Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yönetim Kurulu üyesi Kamil Özkaloğlu’dan alınan 22 Mart 2013 tarihli bilgi notu.